

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Anni Hirvonen

”Lyhyt työmatka, viihdyttävä työnkuva ja ihan hyvä palkka” –

Mitä 9.-luokkalaiset ajattelevat tulevaisuuden työelämästä ja työelämätaidoista?

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Ohjauksen koulutus

Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma

Kevät 2021

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty		Osasto – School	
Filosofinen tiedekunta		Kasvatustieteiden ja psykologian osasto	
Tekijät – Author			
Anni Hirvonen			
Työn nimi – Title			
” Lyhyt työmatka, viihdyttävä työnkuva ja ihan hyvä palkka” – Mitä 9.-luokkalaiset ajattelevat tulevaisuuden työelämästä ja työelämätaidoista?			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
Kasvatustiede, Ohjaus			
	Pro gradu - tutkielma	x	12.05.2021
	Sivuainetutkielma		
	Kandidaatin tutkielma		
	Aineopintojen tutkielma		
Tiivistelmä – Abstract			
<p>Tässä kvalitatiivisessa tutkimuksessa perehdyn erään Itä-Suomalaisen peruskoulun 9.-luokkalaisten ajatuksiin ja näkemyksiin tulevaisuuden työelämästä ja työelämätaidoista. Tutkimus on toteutettu kuvailevana kirjoitustehtävänä, jonka avulla selvitin, kuinka 9.luokkalaiset kuvaavat ajatuksiaan tulevasta työelämästä ja niistä työelämätaidoista, joita kuvittelevat tarvitsevänsä työelämässä ja joita he jo itsessään tunnistavat. 9.-luokkalaiset valikoituivat tutkimuskohderyhmäkseen siksi, että ryhmää ei ole vielä tutkittu, mutta työelämätaidojen sekä yrittäjyyden teemat kulkevat perusopetuksen opetussuunnitelmassa useammassakin oppiaineessa. Lisäksi mediassa on nostettu esille työnantajien näkökulma, joka korostaa etenkin nuorten työntekijöiden puutteellisia työelämätaitoja. Aineisto osoittaa, että nuoret tunnistavat laajan kirjon erilaisia työelämätaitoja ja osaavat arvioida omia mielipiteisiään suhteessa itseensä työntekijänä nyt ja tulevaisuudessa.</p>			
Avainsanat – Keywords			
työelämätaidot, työelämä, työelämäajattelu, työelämäorientaatio, eläytymismenetelmä, peruskoulu, yrittäjyyskasvatus			

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Faculty Philosophical faculty		School School of Educational Sciences and Psychology	
Author Anni Hirvonen			
Title ” Lyhyt, viihdyttävä työnkuva ja ihan hyvä palkka” – Mitä 9.-luokkalaiset ajattelevat tulevaisuuden työelämästä ja työelämätaidoista?			
Main subject Counselling	Level	Date	Number of pages
	Pro gradu - tutkielma	☒ 12.05.2021	68
	Sivuainetutkielma	☐	
	Kandidaatin tutkielma	☐	
	Aineopintojen tutkielma	☐	
Abstract <p>This qualitative research study focused on 9th grade students and their personal insights of their future working life and competencies they may need as employees. Study participants were from one school in Eastern Finland. This research was conducted as a descriptive written survey to explore three specific areas of interest regarding future work-life. Survey questions were designed explore 1) how the 9th graders describe their expectations on future employment, 2) their expectations regarding competencies needed to join the workforce, and 3) which competencies they may already possess. I chose 9th graders as my research subject because they have not been previously researched as a group, despite the fact that working life and entrepreneurial competencies are intertwined in multiple subjects throughout basic education curriculum. Additionally, media has highlighted an employer perspective that working life competencies are lacking especially in young employees. The survey results indicated that the surveyed 9th graders recognized a wide range of different working life competencies, and were capable of assessing their own preferences in relation to themselves as employees at present, as well as in the future.</p>			
Avainsanat – Keywords Working life skills, career management skills, entrepreneurship education, qualitative research, entrepreneurship, ninth graders			

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto	1
2 Työelämä ja peruskoulu	4
2.1. Työelämätaidot ja yrittäjyys opetussuunnitelmassa	4
2.2. Oppilaanohjaus perusopetuksessa	6
2.3. Yrittäjyyskasvatus kouluopetuksessa	8
2.3.1 Koulujen työelämäyhteydet	9
3 Nuoret ja työelämä	12
3.1. Muuttuva työelämä	12
3.2. Nuorten työelämäorientaatio	15
3.2.1. Koulutus ja työelämään sijoittuminen.....	15
3.2.2. Työnteko ja työurat	16
3.3.3. Yrittäjyys	18
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
4.1. Tutkimustehtävä	20
4.2. Tutkimuskysymykset	22
4.3. Tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat ja tutkimusetiikka	23
4.4. Aineistonkeruu	24
4.4.1. Tutkimushenkilöt ja aineiston koko.....	26
4.5. Tutkimusmenetelmä	28
5 AINEISTO JA ANALYYSI	30
5.1. Ensimmäinen teema – mieluisa kesätyö	30
5.2. Työelämätaidot kesätyössä	36
5.3. Yhteenvedo	41
5.4. Mieluisa tulevaisuuden työpaikka	42
5.5. Tulevaisuuden työelämätaidot	45
5.6. Nuorten työelämäorientaatiot	47
5.6.1. Työ taloudellisen turvan välineenä.....	47
5.6.2. Työ itsensä ja osaamisensa kehittämisen välineenä	48
5.6.3. Työ vahvuuksien ja harrastuneisuuden välineenä	49
6 POHDINTA JA YHTENVETO	51
6.1. Nuoret ja työnteko	51
6.2. Yrittäjyys- ja työelämätaidot opetuksessa ja ohjauksessa	54
6.3. Tutkimuksen kulku ja jatkotutkimusehdotukset	55
6.4. Yhteenvedo	56
LÄHTEET	58
LIITTEET	61

1 Johdanto

Tutkin pro gradu –tutkielmassani peruskoulun 9.-luokkalaisten näkemyksiä ja ajatuksia liittyen tulevaisuuden työelämätaitoihin. Tarkoitukseni on selvittää kvalitatiivisen tutkimuksen avulla, kuinka 9.-luokkalaiset kuvailevat puheessaan tulevaisuuden työelämätaitoja, minkälaisia asioita he nostavat aihepiiristä esiin ja kuinka nämä nuoret oppilaat tunnistavat ja reflektoivat näitä asioita suhteessa omaan itseensä sekä niihin toiveisiin, jotka koskevat heidän tulevaisuuden työtään. Tutkielman myötä on tarkoitus löytää tietoa, joka palvelee niin oppilaanohjauksen tehtävää perusopetuksessa kuin työnantajia, jotka tulevat palkkaamaan näitä tulevaisuuden työntekijöitä.

Haluan myös tutkimuksessani tuoda esille vuoropuhelua työnantajien odotusten sekä nuorten näkökulman välillä. Tutkimusaihetta valitessani huomasin, että julkisessa mediassa on valloillaan keskustelu siitä, kuinka työnantajat odottavat nuorilta työntekijöiltä tietynlaisia arvoja sekä työelämätaitoja, ja kokevat, etteivät nuoret aina täytä näitä odotuksia. Esimerkiksi Yle on uutisoinut erilaisten kyselyjen tuloksiin pohjautuen esimerkiksi seuraavilla otsikoilla:

” Nuoret työntekijät ovat epälojaaleja ja kärsimättömiä – mutta paljon parempia työntekijöitä kuin vanhempansa ” – (Yle.fi 2020, pohjautuen teokseen Hyvät, pahat ja millenniaalit, 2020)

” Analyysi: Kyselyn piti selvittää nuorten valmiuksia työelämässä – selvisikin pomojen luutuneet käsitykset nuorista ” – (Yle.fi 2019, pohjautuen Nuorten ammattilaisten valmiudet työelämässä – kyselyyn, 2019)

Samaan aikaan nuoret aloittavat työelämätaitojen harjoittelun entistä nuorempana ja joutuvat kilpailemaan esimerkiksi kesätyöpaikoista ja työharjoittelu- tai työssäoppimispaikoista, mikä edellyttää omien vahvuuksien tunnistamista ja refleктоimista. 9.- luokkalaisista suurimmalla osalla on jo kokemusta esimerkiksi TET-harjoitteluista, ja osa on joko aloittanut tai aloittamassa työelämän harjoittelua ensimmäisten kesätöiden muodossa. Myös tuleva siirtymä jatko-opintoihin toiselle asteelle edellyttää oppilailta jo jonkinlaista työelämässä hyödyllisten taitojen hallintaa.

Tutkimuksellani toivon voivani tuoda näkyväksi nuorten oppilaiden ajatuksia ja arvoja ja sitä kautta tuottaa uutta tietoa myös ohjaukselle ja sen tarpeille ja tavoitteille. Tavoitteena on myös löytää yhteys nuorten ajatusten sekä työnantajien odotusten välillä. Tutkimus on ajankohtainen, sillä työn ja työelämän muutos on parhaillaan käynnissä ja koskettaa niin nykyisiä kuin tuleviakin työntekijöitä sekä työnantajia. Tämä työelämän muutos on huomioitu oppilaanohjauksessa, ja työelämästä ja työelämätaidoista puhutaan koulussa entistä aikaisemmin. Työelämätaitojen harjoittelu aloitetaan jo peruskoulun alakoulussa ja opiskelua ja opetusta pyritään kehittämään entistä enemmän ilmiöoppimisen suuntaan. Opetuksessa ja ohjauksessa korostetaan sellaisia piirteitä, jotka koetaan nykyisessä muuttuvassa työelämässä tärkeiksi. Tämä näkyy muun muassa peruskoulun vuonna 2014 uudistetussa opetussuunnitelmassa, jossa työelämätaidot ja yrittäjyys on omana osa-alueenaan (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004).

Tutkimuksen taustalla käytän myös viime vuosien Nuorisobarometreja, joista nostan esiin nuorten työelämäajattelua. Lisäksi perehdyn työelämätaitojen ja työelämäosaamisen osuuteen

peruskoulun opetussuunnitelmassa etenkin oppilaanohjauksen osalta, sekä yrittäjyyskasvatukseen ja työelämätaitoja kuvaavaan kirjallisuuteen. Tutkimusmenetelmänä käytän kirjallista eläytymismenetelmää, jonka avulla kerään tutkimusaineiston. Analysoin aineiston diskurssianalyysin avulla tavoitteenani nostaa aineistosta esille ne sisällöt, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin.

2 Työelämä ja peruskoulu

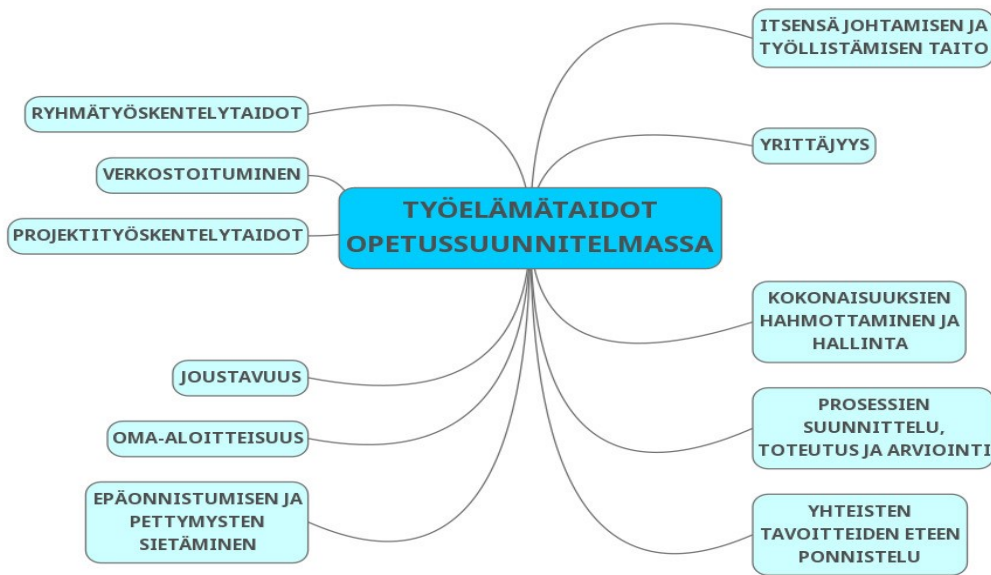
Tässä kappaleessa käyn läpi työelämätaitojen ja yrittäjyyskasvatuksen esiintymistä vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Erittelen niitä työelämätaitoja, jotka on mainittu opetussuunnitelman perusteissa etenkin oppilaanohjauksen osiossa. Lisäksi esittelen koulutuksen osuutta nuorten yrittäjyyskasvatuksessa tukeutuen erilaisiin tutkimuksiin.

2.1. Työelämätaidot ja yrittäjyys opetussuunnitelmassa

Muuttuvasta työn luonteesta ja työelämästä puhutaan parhaillaan paljon. Kyseessä on globaali yhteiskunnallinen muutos, johon etenkin nuoret sukupolvet pääsevät konkreettisesti mukaan. Tämä muutos näkyy vahvasti myös peruskoulun opetussuunnitelmassa, joka uudistettiin vuonna 2014. Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa kohdassa L6 kuvataan erikseen sitä, kuinka työelämätaidot ja yrittäjyys tuodaan perusopetuksessa esiin.

Työelämätaitojen ja yrittäjyyden opettamisen lähtökohtana on se, että oppilaat saisivat yleisiä valmiuksia, jotka edistävät kiinnostusta ja myönteistä asennoitumista työtä ja työelämää kohtaan. Opetussuunnitelmassa kuvataan tavoitteita muun muassa näin: ” Koulutyö järjestetään niin, että oppilaat voivat kartuttaa työelämäntuntemustaan, oppia yrittäjämäistä toimintatapaa ja oivaltaa koulussa ja vapaa-ajalla hankitun osaamisen merkityksen oman työuran kannalta. Oppilaita opetetaan tuntemaan lähialueen elinkeinoelämän erityispiirteitä ja keskeisiä toimialoja. Perusopetuksen aikana oppilaat tutustuvat työelämään ja saavat kokemuksia työnteosta sekä yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tällöin harjoitellaan työelämässä tarvittavaa asianmukaista käyttäytymistä ja yhteistyötaitoja sekä huomataan kielitaidon ja vuorovaikutustaitojen merkitys.” (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet, 2014)

Konkreettisia taitoja listataan opetussuunnitelmassa melko suurpiirteisesti, mutta siihen on nostettu esiin muutamia modernin työelämän taitoja ja piirteitä. Työelämätaidoiksi kuvataan muun muassa itsensä työllistämisen taito, yrittäjyys, riskien arviointi ja hallittu ottaminen, ryhmätoiminta, projektityöskentely ja verkostoituminen, joustavuus ja oma-aloitteellisuus. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, että oppilaan tulisi osata ja opetella vastavuoroisuutta ja yhteisen tavoitteen eteen ponnistelua, ennakoimaan työskentelyn mahdollisia haasteita sekä kohtaamaan epäonnistumisia ja pettymyksiä. Lisäksi tulisi opetella arvioimaan työtä ja sen eri vaiheita, kuten ajankäyttöä ja lopputulosta.

Kuvio 1 – Työelämätaidot peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa

2.2. Oppilaanohjaus perusopetuksessa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) on määritelty erikseen tavoitteet oppilaanohjaukselle. Oppilaanohjauksen merkitys nähdään opetussuunnitelmassa keskeisenä sekä oppilaan, koulun sekä yhteiskunnan näkökulmasta. Oppilaanohjauksen perustavoitteena on mahdollistaa oppilaiden koulutyön ja opintojen sujuvuus sekä koulutuksen tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden toteutuminen. Peruskoulun oppilaanohjauksen tavoitteena ja tehtävänä on myös muun muassa kannustaa ja auttaa oppilaita kehittämään opiskeluvalmiuksiaan ja vuorovaikutustaitojaan sekä auttaa oppilaita tiedostamaan mahdollisuutensa tehdä omiin valmiuksiinsa, arvoihinsa ja lähtökohtiinsa sekä kiinnostuksen kohteisiinsa perustuvia valintoja ja päätöksiä liittyen arkielämään, koulutukseen ja tulevaisuuteen. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 277)

Peruskoulun oppilaanohjauksen tehtävä on myös yhdistää koulua yhteiskuntaan ja työelämään. Oppilaanohjauksen myötä kehittyvät tiedot ja taidot edistää osaavan työvoiman saatavuutta sekä osaamisen ja tarjonnan kysynnän yhteensovittamista työelämässä. Oppilaiden oman aktiivisuuden ja vastuun sekä valinnan mahdollisuuden merkitystä pyritään tuomaan esille ohjauksen keinoin.

Vuosiluokkien 7-9 oppilaanohjaukselle on asetettu perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa omat tavoitteet. Näillä vuosiluokilla jatko-opintojen ja työelämätaitojen, laaja-alaisen osaamisen sekä valintojen ja päätöksenteon vaikutusten merkitys oppilaanohjauksessa kasvaa aiempiin vuosiluokkiin verrattuna. Oppilaanohjaus kytkeytyy aiempaa enemmän muihin oppiaineisiin, sillä tavoitteena on selkeyttää oppilaiden käsityksiä opiskeltavien oppiaineiden merkityksiä jatko-opintojen ja työelämätaitojen kannalta. Tavoitteena on myös vahvistaa oppilaiden toimijuuden tunnetta ja korostaa oma-aloitteisuutta koulutus- ja uravalintoja koskevassa päätöksenteossa. Oppilaanohjauksen avulla pyritään näillä vuosiluokilla myös laajentamaan oppilaiden käsitystä työelämästä ja työtehtävistä sekä tulevaisuuden osaamistarpeista ja työelämätaidoista sekä yrittäjyydestä. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 442)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa linjataan, että oppilaille tulee järjestää vuosiluokkien 7-9 aikana työelämään tutustumisjaksoja eli TET-jaksoja. Työelämään tutustumisen tarkoituksena on lisätä oppilaiden arvostusta työtä kohtaan sekä luoda perustaa oppilaiden tuleville koulutus- ja ammatinvalinnoille. Tavoitteena on, että oppilaat saavat omakohtaisia kokemuksia työelämästä ja ammasteistä sellaisissa aidoissa työympäristöissä, joita oppilaanohjauksessa tai koulutyössä ei muuten voida järjestää. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 444)

2.3. Yrittäjyyskasvatus kouluopetuksessa

Maija Korhonen on tutkinut väitöskirjassaan (2012) peruskoulun yrittäjyyskasvatusta. Hän toteaa, että yrittäjyyskasvatus on koulutuksen ajankohtainen tehtävä ja puheenaihe, ja yrittäjähenkisyyden vahvistaminen on asetettu nimenomaan koulutuksen tehtäväksi (Korhonen 2012, 22) Tämä näkyy nykyisessä selvästi myös paitsi peruskoulun opetussuunnitelmassa, myös muussa julkisessa keskustelussa. Korhonen toteaa väitöskirjassaan yrittäjämäisyydestä seuraavanlaisesti:

” Yrittäjyyskasvatus ei nykykeskustelussa tarkoita ainoastaan yrittäjän työssä tarvittavien tietojen ja taitojen opettamista, vaan kaikkien ihmisten kasvattamista yrittäjämäisen asenteen ja toimintatavan omaksuviksi kansalaisiksi ja työntekijöiksi. Yrittäjyyskasvatuksella ei siis pyritä ainoastaan vaikuttamaan ihmisten uravalintoihin, vaan myös muokkaamaan heidän asenteitaan ja arvojaan sekä käsityksiään omista kyvyistään, taidoistaan ja älykkyydestään. ” (Korhonen 2012, 22)

Yrittäjyys ei siis ole itsessään maali, jota kohti oppilaita ohjataan ja opetetaan, mutta yrittäjyyskasvatuksen on tarkoitus vahvistaa yksilöissä juuri näitä yrittäjämäisiä piirteitä, joita työelämässä tarvitaan. Korhonen nostaa esiin myös yrittäjäminuuden käsitteen, jolla viitataan niin sanottuun uusliberalistiseen hallinnan malliin, ”jossa yrittäjämäistä toimintatapaa ja sen edellyttämää kyvykkyyttä, älykkyyttä, taitoja, asenteita ja itsesuhdetta tarjotaan malliksi kaikille ihmisille heidän nykyisestä tai tulevasta työstään ja tehtävistään riippumatta”. (Korhonen 2012, 22-23)

Korhonen esittää myös, että vaikka yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä tarjotaan opetuksessa ja koulutuksessa kaikille (Opetusministeriö, 2004), jotkut oppilaat täyttävät niihin kuuluvat kyky- ja ominaisuuskriteerit paremmin kuin toiset, sillä yrittäjämäisten kykyjen ja piirteiden nähdään

kulttuurisesti olevan synnynnäisiä. Tästä syystä myös koulun kykykäsitykset esimerkiksi sukupuoleen ja sosiaaliseen asemaan liittyen asettavat edelleen oppilaat eriarvoiseen asemaan, mikä näkyy esimerkiksi koulutusvalintojen ohjauksessa siten, että oppilaan lähtökohdat vaikuttavat siihen, ohjataan oppilasta korkeammalle vai matalammalle koulutusasteelle. (Korhonen 2012, 33-34).

Suomessa on tehty myös erityinen työelämä- ja yrittäjyysshenkinen opetuksen kehittämiskokeilu liittyen YriTy –hankkeeseen (Hietanen & Kesälahti, 2015). Kokeilussa opettajat ja ohjaajat suunnittelivat pedagogisia kokeiluja, joiden tarkoituksena oli lisätä oppiainerajat ylittäen muun muassa oppilaiden oppimaan oppimisen kokemuksia, kehittää työelämässä tarpeellisia taitoja ja työelämävalmiuksia sekä pysähtyä tulevaisuuden pohtimisen ja suunnittelun äärelle. Tuloksissa korostui erityisesti yrittäjämäisten piirteiden harjoittelu ja yrittäjämäisen tiedon rakentamisprosessit. (Hietanen & Kesälahti, 2015; Draycott & Rae, 2011)

2.3.1 Koulujen työelämäyhteydet

Kari Ristimäki esittää teoksessaan Yrittäjyyskasvatus (2004), että tulevaisuuden toimintaympäristö on sellainen, jossa yrittäjyys on nykyään yhä todennäköisempi työnteon muoto yhä suuremmalle osalle koululaisista ja opiskelijoista (Ristimäki 2004, 73). Tämä seikka huomioon ottaen on siis luontevaa ajatella, että yrittäjyyskasvatus integroidaan osaksi kouluopetusta. Ristimäki esittelee myös koulun ja yritysmaailman yhteistyötä ja sen antamia mahdollisuuksia koulun yrittäjyyskasvatustoiminnalle.

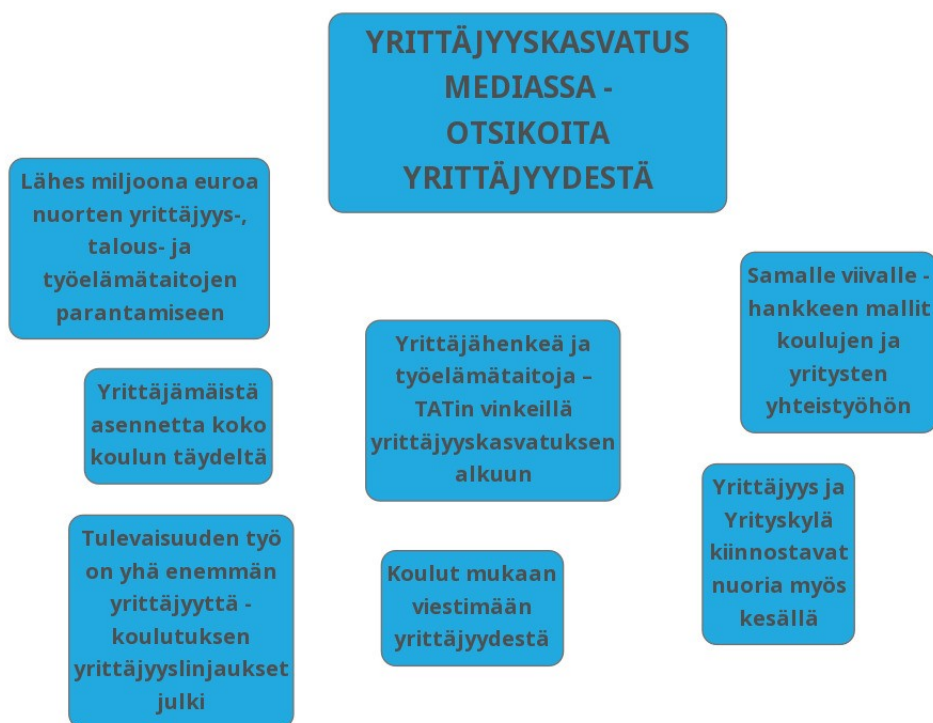
Koulujen ja yritysten välisen yhteistyön voidaan nähdä hyödyttävän kaikkia osallistuvia osapuolia; oppilaita, yrityksiä sekä opettajia. Oppilaille mahdollistetaan yhteistyön kautta päästä tutustumaan työelämään ja yrittäjyyteen sekä näkemään, miten yrittäjyys ilmenee työelämässä.

Yhteistyön kautta yritykset tarjoavat nuorille tavan oppia yrityksen toimintamalleista- ja ympäristöistä paljon sellaista, mitä perinteinen kouluopetus ei pysty tajoamaan. Vaikka Ristimäki painottaa erityisesti juuri yrittäjiä ja yrittäjyyttä, esimerkiksi TET-jaksot mahdollistavat vain harvoin juuri yrittäjän työn ja toiminnan seuraamista (Ristimäki 2004, 97). Tästä huolimatta yhteistyön kautta nuoret oppilaat voivat oppia esimerkiksi työelämän pelisäännöistä ja työelämätaidoista. Yrityksille tämä yhteistyö tarjoaa ”avoimet ovet” tutustua työelämän tuleviin osaajiin ja markkinoida mielikuvaa itsestään ja alastaan. (Ristimäki 2004, 98-99)

Euroopassa toteutettu tutkimushanke Innovation Cluster for Entrepreneurship Education (ICEE) tutki yrittäjyyskasvatusta viidessä Euroopan maassa; Belgiassa, Virossa, Suomessa, Italiassa ja Latviassa. Hanke toteutettiin yhteistyössä opetusministeriöiden, tutkimuslaitosten ja organisaatioiden kanssa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka Nuori Yrittäjyys - Vuosi yrittäjänä- ohjelmaan osallistuminen vaikutti osallistujien oppimiseen ja sen myötä analysoida yrittäjyyskasvatuksen vaikutuksia ja auttaa ymmärtämään, mitä toimia ja työkaluja tarvitaan, jotta saavutetaan Euroopan komission asettama tavoite, jossa kaikki nuoret saisivat käytännön kokemusta yrittäjyydestä ennen koulunsa päättymistä. (JA Europe, 2018, 3)

Tutkimushanke toteutettiin toisen asteen opiskelijoille, mutta siitä saadut tulokset ja havainnot ovat sovellettavissa myös perusasteen yrittäjyyskasvatukseen. Vuosi yrittäjänä -ohjelman (VY) tavoitteena on antaa opiskelijoille mahdollisuus perustaa matalalla kynnyksellä oma yritys lukuvuoden ajaksi ja antaa kokemusta sekä tietoa yritystoiminnasta. Korkean VY-osallistumistason opiskelijoille myönteiset vaikutukset näyttävät ulottuvan myös muille osaluueille. Tutkimuksessa havaittiin, että ohjelmaan osallistuminen hyödytti sekä opettajia että oppilaita hahmottamaan koulun tavoitteita yrittäjyyskasvatuksessa. Sekä opettajat että oppilaat, jotka osallistuivat ohjelmaan, suhtautuivat ohjelman jälkeen myönteisemmin yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen ja edistämiseen oppilaitoksissa sekä saivat teoreettista tietoa ja käytännöllistä osaamista yrityksen perustamiseen ja johtamiseen liittyen. (JA Europe 2018, 6-7)

Tutkimuksessa yrittäjyyden avaintaidoiksi kuvaillaan muun muassa aloitteellisuus, yrittäjähenkisyys, matemattiset taidot, kansalaistaidot, suullinen viestintä ja digitaaliset taidot. Hankkeeseen osallistuneet opiskelijat ja opettajat kokivat, että ohjelmaan osallistuminen ruokki näiden avaintaitojen kehittymistä. Lisäksi esimerkiksi ristiriitojen ratkaisukyvyyn, vuorovaikutuksellisen viestinnän hallinnan sekä yrityksen talousasioiden hoitamisen osaamisen koettiin lisääntyneen. Ohjelmaan osallistumisen koettiin opiskelijoiden keskuudessa kehittäneen itseään ja toisia kohtaan uusia asenteita, asenteita, jotka liittyivät vastuullisuuteen, rohkeuteen, kärsivällisyyteen, ennakoivuuteen ja itsenäisyyteen. (JA Europe 2018, 9-10)

Kuvio 3 – Yrittäjyyskasvatus mediassa – otsikoita yrittäjyydestä

3 Nuoret ja työelämä

Tässä luvussa perehdyn nuorten ajatuksiin, arvoihin ja asenteisiin työelämään liittyen. Esittelen lyhyesti työelämän muutosta ja tuleveisuuskuvia ja niiden merkitystä tulevaisuudessa tarvittaviin työelämätaitoihin. Perehdyn työn tekemisen ja sen muotojen tulevaisuuteen ja sitä kautta niihin piirteisiin ja taitoihin, joita tulevaisuuden työelämässä tarvitaan. Nostan esiin otteita menneiden vuosien Nuorisobarometreista, jotka käsittelevät työelämään ja yrittämiseen liittyviä teemoja nuorten näkökulmasta.

3.1. Muuttuva työelämä

Työelämän muutos on mullistanut tuntemamme elinkeinoelämää viime vuosikymmenten aikana. Uudet sukupolvet ovat vuorollaan muokanneet työelämää siihen muotoon, jonka

tunnumme ja koemme nyt. Tämän tutkimuksen kannalta ajateltuna en pidä relevanttina suunnata ajatuksia kauas menneisyyteen, vaan keskittyä enemmän siihen, millaisena työelämä näyttäytyy nyt ja mikä sen kehityssuunta on. Tähän päädyin siitä syystä, että tutkimuskohteeni, eli nykyiset 9.-luokkalaiset, ovat juuri tulevaisuuden uusia työntekijöitä, joten on tärkeämpää pysähtyä pohtimaan sitä, millaisena tulevaisuus heille näyttäytyy ja minkälaiseen työelämään he lähivuosina siirtyvät.

Julkisessa keskustelussa ajatellaan työelämän olevan murroksessa. Työmarkkinat, työpaikat ja niissä vaadittu osaaminen muuttuvat (Nedelkoska & Quintini 2018). Pitkien työurien jäädessä yhä harvinaisemmiksi, niitä korvaavat pätkätyöt, projektiluontoiset työjaksot ja yrittäjäyys. Työurien uskotaan muuttuneen sirpaleisiksi ja epävarmuuden leimaavan koko nykyistä työmarkkinakenttää. Uudet työn tekemisen tavat ovat haastamassa perinteiseksi mielletyt tavat tehdä työtä. Yhä useampi työllistää jatkossa itsensä perinteisen palkkatyön sijasta esimerkiksi yrittäjänä, freelancerina tai apurahansaajana (STTK 2021). Nykyinen työelämä pitää kuitenkin sisällään sekä negatiivisia että positiivisia piirteitä. Vaikka työelämän murrosta leimaa juuri negatiivinen kuvailu – lyhyet työpätkät, kiire, stressi, epävarmuus ja jatkuva joustamisen tarve – pitää työelämän murros sisällään myös aivan uudenlaisia mahdollisuuksia. (Pyöriä 2017)

Nätti ja Pyöriä (2017) ovat tuoneet esille sen, kuinka yleinen uskomus siitä, että erilaiset epätyypilliset työn muodot olisivat valtavirtaa, on virheellinen. Sen sijaan he kuvaavat, että tutkimustulosten valossa yleisin työmuoto nyky-yhteiskunnassa on edelleen palkansaajia, jotka toimivat kokoaikaisessa toistaiseksi jatkuvassa työsuhteessa. Samalla he nostavat kuitenkin esiin työntekijöiden kuvaaman huolen työnsä jatkumisesta. Talouden rakennemuutoksen, ja etenkin palvelualojen kasvun, yritysten välisen kilpailun kiristymisen sekä globalisaation nähdään johtavan työsuhteen ehtojen ja luonteen muutokseen nykyisessä työelämässä. Työvoiman käyttötapojen uskotaan yleisesti muuttuneen siten, että osa-aikaiset ja määräaikaiset työsuhteet tulevat korvaamaan kokoaikaista ja pysyää, yhdelle työnantajalle tehtyä työuraa, ja sitä kautta lisääntyy myös työntekoon liittyvä epävarmuus, ammatillinen liikkuvuus ja vaihtelu

työpaikkojen välillä ja lyhyet työsuhteet yleistyvät uuden työn normiksi (Nätti & Pyöriä 2017, luku 1).

Suoranta ja Leinikki (2017, luku 1) korostavat myös, ettei vakituinen ja kokoaikainen palkkatyö ole katoamassa mihinkään, vaikka uhkakuvia maalailtaankin. Tämän lisäksi työ on kuitenkin pilkkoutunut monenlaisiin tekemisen tapoihin. Suoranta ym. kuvaavat tätä ilmiötä puhumalla sisäringistä, joka käsittää kokoaikaiset vakituiset palkansaajat, sekä ulkoringistä, johon sijoittuvat muilla tavoilla työllistyvät, kuten osa-aikaista ja määräaikaista työtä tekevät ja itsensätyöllistäjät. Nykyisetn työelämän negatiiviset piirteet, kuten epävarmuus tulevasta, epäluottamus, jatkuva kilpailu, työskentely paineen alla ja huoli toimeentulosta korostuvat erityisesti tällä ulkoringillä. Kirjoittajat korostavat, että koska työnteko on muuttunut moninaiseksi, tulisi erilaiset siirtymät mahdollistaa joustavammin ja sujuvammin ja työntekijöiden luottamusta tulevaan tulisi pystyä lisäämään. Kun työssä korostuu harvinainen osaaminen, on tärkeää, että työntekijät haluavat sitoutua työhönsä ja työpaikkaansa. Löfgrenin (2017, luku 10) mukaan tämä näkyy työmarkkinoilla esimerkiksi niin, että työpaikan vaihtamista pyritään rajoittamaan velvoittein ja rajoittein, kuten esimerkiksi karensseilla.

Huttula (2017, luku 4) kuvaa, että ajalla ja paikalla ei ole enää samanlaista merkitystä työn tekemiselle kuin ennen oli. Digitalisaation myötä osa työvoimasta on voitu korvata tekoälyllä ja robotiikalla, mutta samalla se avaa uusia työpaikkoja ja uusia työtehtäviä myös tietotyön rakenteisiin. Huttunen kirjoittaa, että yleisen käsityksen mukaan teknologia syö asiantuntijatyötä, ja tästä syystä kuuluu matalan osaamisen palvelualojen ja asiantuntijatyön välillä kasvaa tulevaisuudessa. Koneet ja tekoäly eivät kuitenkaan voi korvata ihmistä ja inhimillistä työpanosta, vaikka ne ehkä lisäävät osiltaan työn tuottavuutta. Ihminen on työntekijänä kuitenkin koneeseen verrattuna ylivertainen, kun ajatellaan sellaisia piirteitä, kuten luovuus, innovatiivisuus ja moraalinen harkintakyky (Berghäll & Honkatukia 2016). Palvelualan kasvaessa nämä inhimilliset piirteet ovat edelleen avainasemassa.

3.2. Nuorten työelämäorientaatio

Vuosittain julkaistava laaja kyselytutkimus, Nuorisobarometri, mittaa suomalaisten 15-29 -vuotiaiden nuorten asenteita ja arvoja. Nuorisobarometri tarttuu nuorten näkökulmista katsottuna ajankohtaisiin aiheisiin, mutta toistaa joitain tutkimusteemoja, kuten työelämään ja koulutukseen liittyviä kysymyksiä säännöllisesti. Siksi se mahdollistaa myös pidemmän aikavälin asenne- ja arvomuutosten tarkastelun (Tietoanuorista 2016). Tähän tutkimukseen valitsin tarkasteltavaksi niitä 2000-luvulla tehtyjä Nuorisobarometreja, joissa käsitellään kattoteemana opiskelua, työelämää ja työllistymistä ja sitä kautta nuorten asenteita työtä ja työelämää kohtaan. Näin pääsen tutustumaan yleisesti siihen, millaisia ajatuksia ja asenteita nuorilla herää työelämää ajatellessa. Nuorisobarometrit antavat tietynlaista suuntaa siihen, kuinka voin tutkimuksessani edetä ja millaisia asioita kannattaa nostaa aineistonkeruussa käsittelyyn. Voin myös aineiston analyysissä peilata tuloksiani näihin Nuorisobarometrien tuloksiin ja etenkin mittaushistorian aikana ilmenneisiin muutoksiin. Huomioin kuitenkin sen, että Nuorisobarometrien kohderyhmän ikäjakauma on laaja, ja oma tutkimuskohteeni eli 9.-luokkalaiset sijoittuvat ihan tämän barometrien kohderyhmän alarajalle, joten kaikki barometrien tulokset eivät välttämättä kuvasta juuri oman tutkimusryhmäni ajatuksia. Siksi suhtaudun Nuorisobarometrien tuloksiin myös pienellä varauksella, sillä kaikki tulokset eivät varmasti tätä oman kohderyhmäni ajatusmaailmaa tue. Samalla nostan tarkasteluun mukaan myös muutamia muita aihepiiriin sopivia tutkimuksia ja niiden tuloksia.

3.2.1. Koulutus ja työelämään sijoittuminen

Nuorisobarometreistä selviää, etteivät nuoret suhtaudu koulutukseen ainoastaan väylänä työelämään, vaan opiskelusta on tullut jatkuva itsensä kehittämisen muoto. Nuorten ajatusten ja

kokemusten mukaan omaa osaamistaan ja ammattitaitoaan tulee jatkuvasti kehittää ja edistää, jotta työelämässä pysyminen on sujuvampaa ja varmempaa (Nuorisobarometri 2001) Koulutus nähdään kuitenkin avainasemassa työelämään sijoittumisen suhteen, ja melkein kaikki vastaajista kokivat, että koulutuksen myötä on mahdollisuus kiinnittyä työelämään. Kouluttautumisen ja itsensä kehittämisen myötä suurin osa nuorista uskoo, että oman työuran muotoutumisen myötä oma yhteiskunnallinen asema voi olla parempi kuin omilla vanhemmilla ja menestyminen työelämässä on varmempaa, mutta samalla työelämän vaatimukset ovat kovat ja tuntuvat kuormittavilta ja kuluttavilta. Nuorilla on huoli siitä, että työelämä vaatii niin paljon ihmiseltä, että se kuluttaa loppuun.

Yrittäjyys työn tekemisen muotona on yleistymässä. Nuorten suhtautumista yrittäjyyteen ja yrittäjänä toimimiseen on myös tutkittu aiemmin. Korhosen, Komulaisen, Rädyn, Mattasen ja Hirvan (2015) 9.-luokkalaisille suunnattu yrittäjyysasenteita selvittävä tutkimus osoittaa, että nuoret näkevät vahvan yhteyden koulumenestyksen ja työelämään suuntautumisen välillä. Hyviä arvosanoja saavat oppilaat leimataan akateemiselle uralle suuntaaviksi, kun taas heikommin koulussa pärjäävien nähdään suuntaavan ammatillisen koulutuksen kautta käytännöllisempiin töihin.

3.2.2. Työnteko ja työurat

Nuoret suhtautuvat työelämään pääasiassa positiivisesti ja toiveikkaasti. Vaikka työelämään suhtautumisessa on havaittavissa myös kriittisyyttä, pitävät nuoret kuitenkin työtä ja työn tekemistä tärkeänä osana elämäntähtämyksenä. Nuorisobarometreissa on useina eri vuosina kysytty nuorilta mielipidettä siitä, mitkä heidän mielestään ovat tärkeimpiä elementtejä työsuhteessa tai työssä ylipäätään. Vaihtoehtoina annettiin palkan määrä, työsuhteen pysyvyys, työn sisältö, etenemismahdollisuudet, työn sosiaalinen arvostus sekä työn kautta syntyvät ihmissuhteet.

Vuoden 2002 mittauksessa yleisellä tasolla työn sisältöä arvosti eniten suurin osa vastaajista. Tämän jälkeen tulivat työsuhteen pysyvyys, palkan määrä, etenemismahdollisuudet, ihmissuhteet ja viimeisimpänä työn sosiaalinen arvostus. Eroja havaittiin kuitenkin esimerkiksi sukupuolten välillä, alueellisesti ja eri-ikäisten vastaajien kesken. Samassa mittauksessa havaittiin, että nuoria kiinnostaa yleisesti yksityissektori työnantajana. (Nuorisobarometrit 2001, 2002, 2004)

Nuoret ovat pohtineet eri vuosien mittauksissa, että on hyvin todennäköistä, että heidän työuransa pilkkoutuu useampaan osaan ja useampaan työsuhteeseen ja työpaikkaan. Ainoastaan noin kymmenesosa kokee, että heidän ei tarvitse vaihtaa työpaikkaa työuransa aikana. Myöhemmin huomattiin, että vaikka työpaikan vaihtaminen työuran aikana tuntuu nuorista todennäköiseltä, vähemmistö nuorista kokee, että heidän tarvitsee vaihtaa työuransa aikana ammattia. Tilapäinen, lyhykestoinen työ nähtiin enemmistön silmin pääasiassa parempana vaihtoehtona kuin työttömyyskorvauksella toimeentuleminen. Työpaikan perässä paikkakunnalta toiselle muuttaminen nähdään mahdollisena vaihtoehtona, ja enemmistö nuorista onkin valmiita muuttamaan työn perässä. Työpaikan saaminen ja työn riittäminen kuitenkin huolettavat nuoria, ja tämä tulee esiin etenkin vuoden 2016 mittauksessa, jossa todetaan, että nuorten usko ja luottamus työllistymistä kohtaan on jyrkässä laskussa. (Nuorisobarometrit 2001, 2002, 2004, 2016).

Pohjanmaan kauppakamarin tekemän selvityksen (2020, 6-9) mukaan toisen asteen opiskelijat kokevat, että työn tekeminen on arvokasta ja hyvä työ on tavoittelemisen arvoista. Kyselyn tulokset osoittavat, että nuoret arvostavat monipuolista ja mukavaa työtä ja heistä on hauskaa oppia uutta ja kehittää osaamistaan. Myös tämän kyselyn perusteella nuoret ovat valmiita muuttamaan paikkakunnalta toiselle opintojen perässä, sillä opiskelun nähdään avaavan parempia mahdollisuuksia työelämässä. Nuoret ovat myös tämän kyselyn perusteella valmiita muuttamaan työn perässä. Vastausten perusteella nuoret kokevat, että työnantajat arvostavat erityisesti työntekijän vastuullisuutta, asennetta ja oma-aloitteisuutta, ja hieman yllättäen esimerkiksi joustavuutta, kykyä reagoida muutoksiin tai ongelmanratkaisutaitoja ei nähty yhtä tärkeinä.

3.3.3. Yrittäjyys

Yrittäminen ei juurikaan kiinnostanut nuoria vielä vuoden 2002 mittauksessa, sillä vain kaksi prosenttia vastaajista oli varmoja siitä, että haluavat perustaa lähitulevaisuudessa yrityksen. Mahdollisena sitä piti reilu kymmenesosa vastaajista. Suurin osa kuitenkin suhtautui vielä tuolloin yrityksen perustamiseen kielteisesti. Yrittäjien ja yrittäjiksi haluavien nuorten määrä on kuitenkin ollut mittausten perusteella noususuunnassa ja yrittäjämysteisyys yleistynyt nuorten keskuudessa. Verrattuna aiempiin mittauksiin, vuoden 2004 sekä vuoden 2019 mittauksissa kiinnostus oman yrityksen perustamista tai omaa yrittäjyyttä kohtaan on hieman kohonnut edellisistä, eikä sitä pidetä enää niin epätodennäköisenä vaihtoehtona omaa työuraa ajatellen kuin aiemmissa mittauksissa. Suurimmiksi huoliksi yrittäjyyteen liittyen paljastui taloudelliset riskit sekä toimivan yritysideoiden puuttuminen. Erityisesti yrittäjyyteen painottuva Nuorisobarometri vuodelta 2004 sekä työelämän asenteisiin painottuva vuoden 2019 barometri osoittaa, että nuoret arvostavat yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä asennetta, ja yrittämistä pidetään tuottavana sekä vaativana toimintana. Yrityksen perustaminen nähdään yhtenä keinona toteuttaa vapaasti omia unelmia ja vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin. (Nuorisobarometrit, 2002, 2004, 2019)

Maija Korhonen on väitöskirjassaan (2012) käyttänyt aineistona 9.-luokkalaisten yrittäjyyshenkisen kirjoituskilpailun kirjoitelmia. Oulun ammattikorkeakoulussa on tehty myös opinnäytetyö Polku työelämätaitoihin – Malli lähiesimiehelle nuoren vastavalmistuneen työelämätaitojen edistämiseen (Koistinen ja Ojala, 2018), jossa kuvataan hyvin nuorten työelämätaitoja sekä työnantajien odotuksia, tosin enemmän työnantajan ja ammatti- tai korkeakoulututkinnon omaavan nuoren näkökulmasta. Korhonen toteaa, että nuoret ovat yleensä nähneet yrittäjyyden yksilön sisäisten ominaisuuksien kautta, ei niinkään oppimisen tuloksena tai koulutettavana taitona, ja samankaltaisia havaintoja saatiin Korhosen mukaan myös

brittitutkimuksessa, jossa todettiin korkeakouluopiskelijoiden tulkitsevan yrittäjäkyvykkyyden pitkälti sisäsyntyiseksi (Henderson & Robertson 2000). Leskisen (1999) tutkimus taas osoitti, että yksilön osallistuminen yritysprojektiin vähensi yrittäjyyden synnynäistä piirrenäkemyistä jonkin verran, mutta toisaalta vahvisti opiskelijoiden pelkoja yrittäjyyteen liittyviä riskejä, epäonnistumisen mahdollisuutta ja suurta työmäärää kohtaan. Samankaltaisia tuloksia heijastelee Korhosen ym. 9.-luokkalaisille suunnattu tutkimus (2015), jonka tulokset osoittavat, että nuorilla on ristiriitainen näkemys yrittäjyydestä. Osa oppilaista kokee, että yrittäjyys vaatii hyviä arvosanoja ja akateemista kyvykkyyttä, kun taas osa kuvaa yrittäjyyden olevan enemmänkin asennekysymys ja riippuvainen muista tekijöistä kuin arvosanoista tai koulussa pärjäämisestä.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni toteuttamista ja kuvaan tutkimusprosessia. Esittelen ensin tutkimustehtävän ja tutkimuskysymykset, jonka jälkeen siirryn käsittelemään tutkimuksen lähestymistapaa ja tieteenfilosofisia lähtökohtia sekä tutkimuksen eettisiä periaatteita. Kuvaan sitten aineistonkeruuprosessia esittelemällä aineistonkeruumenetelmän ja kyselylomakkeen sekä dokumentoidun tutkimusaineiston. Kuvaan myös aineiston hankintaan liittyviä haasteita ja parannusehdotuksia. Lopuksi käsittelem aineiston analyysiä.

4.1. Tutkimustehtävä

Tavoitteenani on tutkia, kuinka peruskoulun 9.-luokkalaiset oppilaat itse kuvailevat ajatuksiaan omista työelämätaidoistaan sekä tulevaisuuden työelämätaidoista ja kuinka he tunnistavat näitä taitoja itsessään. Tähän pyrin pääsemään sillä, että haastan oppilaat miettimään omien toiveidensa mukaisia työpaikkoja ja työtehtäviä sekä arvioimaan niissä tarvittavia taitoja ja ominaisuuksia, ja samalla arvioimaan onko itsellä jo näitä taitoja ja kuinka niitä voisi hankkia tai kehittää. Tutkimuskohde on siitä erityinen, että aiemmat tutkimukset ja kyselyt ovat kohdistuneet pääosin ammatilliseen koulutukseen sekä korkeakouluihin, joissa suuntautuminen kohti työelämään on jo selkeää ja tavoitteellista. Peruskoulun 9.-luokkalaisia ei ole tästä kyseisestä näkökulmasta tutkittu aiemmin, joten relevanttia, juuri tähän aihepiiriin pureutuvaa aiempaa tutkimusta ei löydy. Aiempi tutkimus tarjoaa kuitenkin yleistä näkökulmaa nuorten työelämäsuuntautumiseen ja asenteisiin.

Aineiston analyysissä tarkastelen sisältöjä nuorten merkitstenantojen kautta. Pyrin teemoittelemaan keskusteluissa nousevia teemoja muun muassa sen mukaan, millaisia tulevaisuuden työntekijöitä nuoret kokevat olevansa, millaisia he ehkä haluaisivat olla ja mitä he kokevat, että heiltä odotetaan. Tarkasteluun nousevat myös ne tavat, millä nuoret kuvailevat mieltymyksiään esimerkiksi työpaikan, työympäristön ja työaikojen suhteen. Näillä aspekteilla pyrin tuottamaan kuvauksen siitä, millaisena työelämä näyttäytyy nuorille ja millaisia ”hyvän työntekijän” tai ”hyvän työpaikan” piirteitä he mieltävät ja luovat. Tähän tarkasteluun liitän pohdintaa siitä, miten sisällöt liittyvät yhteen peruskoulun opetussuunnitelman työelämäosaamisen ja yrittäjyyskasvatuksen teemojen ja tavoitteiden kanssa.

Minua kiinnostaa tämä tutkimusryhmä erityisesti siitä syystä, että heillä on edessään merkittävä koulutuksen siirtymävaihe peruskoulusta toiselle asteelle, missä omilla valinnoilla sekä kyvyllä suunnitella omaa tulevaisuutta on selkeä rooli. Lisäksi tutkimus tarjoaa hyvän tilaisuuden tarkastella, kuinka oppilaat ovat omaksuneet työelämätaidojen ja yrittäjyyden sisällöt, jotka esitetään opetussuunnitelmassa. Erityisesti yritän löytää nuorten tuottamasta tekstistä reflektointia, joka kuvaa heidän omaa suhtautumistaan työelämään eri aikakonteksteissa. Tämän yritän tavoittaa sisällyttämällä vastaajien omiin kokemuksiin liittyviä kysymyksiä. Hirsjärvi ja Hurme (2015, 17) korostavat, että ihmistutkimuksessa todellisuuden ja kokemusten

kuvaaminen perustuu yksilön subjektiivisesta tulkinnasta, joka perustuu siihen, mitä yhteisöltä opitaan. Näin ollen voidaan ajatella, että todellisuus on sosiaalisesti konstruoitu, ja sitä kautta tulla myös tulokseen, että samoista ilmiöistä voi olla useita eri tulkintoja ja käsityksiä. Täten myös oma käsitykseni ja ymmärrykseni valitsemastani tutkimuskohteesta vaikuttaa väistämättä tutkimusprosessiin. Pyrin, kuten Hirsjärven ja Hurmeen (2015, 18-19) mukaan kuuluu, heijastamaan tutkittavien maailmaa ja tuomaan esille heidän omia käsityksiään ja näkemyksiään tutkimusaiheeseen liittyen tarkastellen aineistoa ulkopuolisen näkökulmasta.

4.2. Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykset muotoutuivat tutkimuksen edetessä viimeiseen muotoonsa. Tutkimuskysymysten asettelun lähtökohtana pidin tutkimuksen tavoitettani; tuottaa kysymykset, joiden avulla tutkimushenkilöt pystyvät tuomaan näkemyksiään ja ajatuksiaan esille kuvailevan kirjoitelman muodossa, antaen mahdollisimman paljon apukysymyksiä laajan pohdinnan mahdollistamiseksi. Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat seuraavat:

- 1. Kuinka peruskoulun 9.-luokkalaiset kuvaavat puheessaan (tulevaisuuden) työelämätaitoja ja työelämää?*
- 2. Millaisia yksittäisiä taitoja he nostavat esiin ja mitkä taidot esiintyvät tärkeimpinä tai korostetuimpina?*
- 3. Millaisena tuleva työelämä näyttäytyy heille heidän kuvauksiensa perusteella?*

Näiden tutkimuskysymysten avulla pyrin saavuttamaan tutkimuksen tavoitteet.

4.3. Tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat ja tutkimusetiikka

Edellisessä kappaleessa esittämäni tutkimuskysymyksiin pyrin löytämään löytämään vastauksia laadullisten menetelmien keinoin. Koen laadullisen aineistonkeruun olevan tälle kyseiselle tutkimukselle tarkoituksenmukaisin aineistonkeruumenetelmä, sillä laadullisen tutkimuksen kentällä olevien menetelmien avulla voidaan saada sellaista tietoa meitä ympäröivästä sosiaalisesta maailmasta, jota määrällisin menetelmin ei ole mahdollista tuottaa. Laadullisin tutkimuskeinoin voidaan esimerkiksi löytää uusia näkökulmia olemassaoleviin, jo tunnistettuihin haasteisiin ja tehdä oikeutta tutkimushenkilöiden vaihteleville, monitulkinnaisille elämäkokemuksille. Yksi laadullisen tutkimuksen tärkeimmistä tehtävistä onkin tuottaa tietoa ihmisistä antamalla tutkittavien henkilöiden kertomuksille mahdollisuus tulla kuulluiksi. Tämä on erityisen tärkeää, jotta erilaisten ihmisryhmien parissa työskentelevät henkilöt voivat paremmin ymmärtää asiakkaidensa elämää. (McLeod 2001, 1-4) Tämän haluan ottaa tutkimuksessani huomioon juuri siitä näkökulmasta, että toivon tutkimukseni tuottavan tietoa sekä oppilaiden parissa työskenteleville (ja tuleville) opettajille ja erityisesti oppilaanohjaajille että niille työnantajille, jotka haluavat ja aikovat palkata nuoria, osaavia työntekijöitä yrityksisiinsä. Toivon, että tutkimukseni tuottama tieto avartaa näiden nuorten parissa työskentelevien näkemyksiä ja odotuksia, ja samalla vaikuttaa myös omiin näkemyksiini tulevana ohjausalan ammattilaisena.

Pyrin siihen, että tutkimukseni noudattaa yleisiä hyvän tutkimuksen periaatteita. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2002, 386) määrittelee hyvän tieteellisen käytännön pitävän lyhykäisyydessään sisällään muun muassa rehellisyyden, huolellisuuden ja tarkkuuden tutkimuksen toteutuksessa; eettisesti kestävä tiedonhankinnan, tutkimuksen toteutuksen ja arvioinnin sekä avoimuuden tutkimuksen tuloksia julkistaessa; muiden tutkijoiden töiden ja

saavutusten huomioimisen ja kunnioittamisen sekä heille kuuluvan arvon antamisen oman tutkimuksen toteutuksessa; tutkimuksen yksityiskohtaisen ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisen suunnittelun, toteutuksen ja raportoinnin, sekä tutkimuksen suorittamisen kannalta merkityksellisten sidonnaisuuksien ilmoittamisen tutkimukseen osallistuville ja niiden raportoinnin myös tutkimuksen tuloksia julkistaessa.

Perustelen tutkimukseni tarpeellisuuden ja valitsemani näkökulmat sekä menetelmät. Tutkimuksen eettisyyttä pyrin varmistamaan ja korostamaan keräämällä aineistoni vastaukset anonymisti, täysin ilman vastaajien tunnistetietoja. Tutkimushenkilöille olen jakanut asianmukaiset asiakirjat tutkimuksen tietosuojaan liittyen, ja samalla informoinut aineiston keräämisestä tutkimuskäyttöön. Suojelen myös tutkimuskoulua ja siten myös vastaajien henkilöllisyyttä siten, etten tutkimuksessa ilmaise lainkaan, mikä koulu on kyseessä, vaan viittaan tähän ainoastaan tutkimuskouluna. Säilytän keräämäni aineiston ainoastaan tätä tutkimusta varten, ja tämän jälkeen hävitän aineiston. Pyrin käyttämään tutkimuksessani vain päteviä, vertaisarvioituja lähteitä ja perustelemaan esille tuomiani näkökulmia näillä lähteillä. Huolehdin, että lähteet ja viittaukset ovat tarkoituksenmukaisia ja palvelevat tätä tutkimusta. Perustelen myös aineiston luotettavuuden.

4.4. Aineistonkeruu

Toteutin tutkimukseni vuosien 2020-2021 aikana. Näitä vuosia varjosti COVID-19 –pandemia, jonka vaikutukset näkyivät myös omassa tutkimustyössäni. Alunperin tutkimusaineisto oli tarkoitus kerätä ryhmähaastattelujen avulla, mutta olosuhteiden pakosta päädyin valitsemaan toisen menetelmän, minkä johdosta koko tutkimuksen lähtökohdat muuttuivat. Sen sijaan, että olisin päässyt perehtymään puheen kautta annettuihin henkilökohtaisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin merkityksiin ryhmähaastattelujen avulla, päädyin valitsemaan menetelmäkseni sähköisen kyselylomakkeen, johon sijoitin neljä tehtävänantoa, joihin pyydettiin vastaamaan

avoimilla kirjoitelmavastauksilla. Uskon, ettei tällainen aineistonkeruu ollut paras vaihtoehto tutkimuskysymyksiäni ajatellen, mutta vallitsevat olosuhteet huomioon ottaen se oli kuitenkin nopea ja turvallinen tapa kerätä aineistoa. Ollila (2018, 50-51) esittää, että kirjoittamisen ja kerronnan kulttuuriset säännöt ja konventiot muokkaavat tapaa, jolla nuoret kirjoittamalla kertovat itsestään ja kuvittelevat tulevaisuuttaan. Pyrin kuitenkin tehtäväntantojen asettelujen avulla edistämään nuorten mahdollisuuksia eläytyä vastauksissaan tehtävänannoissa pyydettyihin tilanteisiin mahdollisimman luontevasti, jotta saisin aineistosta luotettavamman ja uskottavamman.

Tuomi ja Sarajärvi (2009) toteavat, että paras tapa saada selville, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii kuten toimii, on kysyä asiaa häneltä. Alasuutari (2011) on kuitenkin esittänyt, että vaikka yleinen ajatus on, että kulttuuri korostaa yksilökeskeisyyttä ja yksilöä, on syytä kuitenkin muistaa, että käsitykseen jossa yksilö on inhimillisen todellisuuden keskiössä, ei kannata suhtautua täysin kriittikittömästi. Vaikka ihmistä kannattaa tutkia ja avartaa näin ymmärrystään yksilön kokemusmaailmasta, ei laadullisella tutkimuksella voida saavuttaa mitään ”absoluuttista totuutta”. Tämän kritiikin olen ottanut huomioon myös omissa tutkimuksellisissa lähtökohdissani, ja korostankin edelleen, että aineistoni analyysi perustuu omiin tulkintoihini, joita pyrin perustelemaan aiempaan tutkittuun tietoon pohjaten. Useimmiten kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohdiana on kuvata jotakin yksittäistä sosiaalisen todellisuuden osa-aluetta, jota on kvalitatiivisen tutkimuksen kautta mahdollista analysoida suhteessa suurempiin yhteiskunnallisiin ja historiallisiin merkityksiin (McLeod 2011, 21 & Eskola & Suoranta 1998, 18). Laadulliselle tutkimukselle on tunnusomaista tietynlainen hypoteesittomuus (Eskola & Suoranta 1998, 19), mutta tässä tutkimuksessa eräänlainen ennako-oletus on kuitenkin se, että tutkimushenkilöillä on jonkinlainen ajatus siitä, että he aikovat sijoittua työelämään ja tähän ajatukseen liittyy toiveita, suunnitelmia ja mieltymyksiä.

Aineisto on kerätty käyttäen Google Forms – lomaketta. Valitsin kyseisen lomakkeen ajatellen sen etuina olevan aineiston pitkä säilyvyys, helppokäyttöisyys ja selkeys sekä sen helposti muokattava pohja ja rakenne. Alusta oli myös itselleni tuttu vastaajan näkökulmasta, ja toivoin

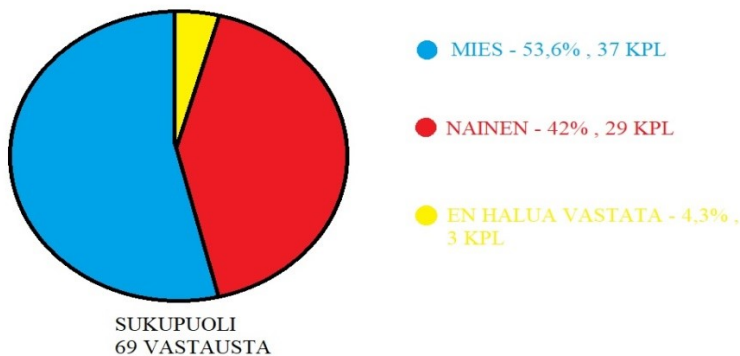
myös nuorten vastaajieni osaavan käyttää sitä ilman erillistä opastusta vastaamista varten. Pohjaa valitessani en ole ottanut huomioon kaikki saavutettavuuden piirteitä – vastaaminen sähköisellä lomakkeella ei välttämättä onnistu sellaisten oppilaiden kohdalla, joilla on esimerkiksi oppimisvaikeuksia, hankaluuksia kielellisen ilmaisun kanssa tai heikkouksia näkökyvyssä. Kuten jo aiemmin totesin, kirjoitelmatehtävä ei muutenkaan ole tähän tutkimukseen tarkoituksenmukaisin aineistonkeruumenetelmä, mutta uskon saavuttaneeni kuitenkin tällä menetelmällä ja tätä alustaa käyttäen suurimman osan oppilaista, jotka ovat olleet tutkimusajankohtana koulussa.

Tutkimuskoulu järjesti oppilaille vastausajan kouluajalla, joten jokainen tutkimukseen vastannut oppilas sai koululta sopivan laitteen vastaamista varten, ja vastaaminen tapahtui oman luokkaryhmän kanssa yhteisesti, joten vastaamiseen luotiin sopiva ilmapiiri. Tämä lisää osiltaan aineiston luotettavuutta.

4.4.1. Tutkimushenkilöt ja aineiston koko

Tarkoitukseni oli kerätä vastaukset kaikilta tutkimuskoulun 9.- luokkalaisilta. En tiedä, vastasivatko kaikki – syystä tai toisesta – mutta sain vastauksia yhteensä 69 kappaletta. Vastaajista reilu puolet vastasi olevansa miehiä (53,7%, 37 henkilöä) ja naisia oli aavistuksen vähemmän (42%, 29 henkilöä). 3 henkilöä (4,3%) on vastannut, ettei halua ilmoittaa sukupuoltaan ja yhtään vastausta ei tullu vaihtoehdolla *muu*. Tässä kohtaa mainitsen, että en ollut ottanut huomioon Google Formsin tapaa ilmoittaa tämä sukupuoli pelkästään yksittäisissä vastauksissa, mikä hankaloitti huomattavasti aineiston läpikäyntiä. Sukupuoli pyydettiin ilmoittamaan, jotta olisin voinut tarkastella, onko tyttöjen, poikien tai vastaamatta jättäneiden vastausten välillä jonkinlaisia selkeitä eroja. Sukupuoli ei kuitenkaan näy kaikkien vastausten tarkastelussa lainkaan, vaan se tulisi tarkistaa jokaisesta yksittäisestä vastauksesta erikseen, mitä

en kokenut tarkoituksenmukaiseksi näin suuressa aineistossa. Tästä syystä tämä sukupuolierojen vertailu jäi kokonaan pois. Mikäli tällaista vertailua haluaisi tutkimuksessaan tehdä, tulisi alusta valita sen mukaisesti.

Kuvio 3- Vastajien sukupuolijakauma

Aineisto on suuri, siihen kuuluu 69 vastausta jokaiseen neljään tehtävään, siis yhteensä 276 lyhyttä vastausta. Puhun tässä tutkimuksessa kirjoitelmista tai vastauksista, kun viitataan näihin. Aineistoni on tallessa vain minulla, ja olen myös ainoa, jolla on siihen pääsy. Ulkopuoliset tahot eivät voi tarkastella valmista aineistoani, eivät edes vastaajat itse.

Kun aloin tarkastelemaan aineistoani, huomasin, että aineistoa on loogista lähteä teemoittelemaan, jotta voin nostaa esiin sekä toistuvia että yksittäisiä, ”poikkeuksellisia” vastauksia. Tehtävänannoissa on jo mielestäni hyvin eriteltävissä erilaisia teemoja, mutta valitsin myös luokitella aineistoa purkamalla vastauksista seuraavat aspektit: mihin (töihin), miksi, mitä tarvitaan ja mitä osaan. Näiden teemojen avulla pystyn tuomaan esiin nuorten vastaajien tekemää reflektointia ja sanoittamaan näkyväksi niitä syitä ja merkityksenantoja, jotka näistä vastauksista voidaan tulkita. Löydettyäni vastauksista näitä aspekteja, pystyin luokittelemaan osan vastauksista myös alakohtaisesti, sillä tietyt alat nousivat aineistossa selkeästi esille. Näitä aloja tarkastelen omissa osioissaan.

Tuomi ja Sarajärvi (2009) toteavat, että paras tapa saada selville, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii kuten toimii, on kysyä asiaa häneltä. Alasuutari (2011) on kuitenkin esittänyt, että vaikka yleinen ajatus on, että kulttuuri korostaa yksilökeskeisyyttä ja yksilöä, on syytä kuitenkin muistaa, että käsitykseen jossa yksilö on inhimillisen todellisuuden keskiössä, ei kannata suhtautua täysin kriitikittömästi. Vaikka ihmistä kannattaa tutkia ja avartaa näin ymmärrystään yksilön kokemusmaailmasta, ei laadullisella tutkimuksella voida saavuttaa mitään ”absoluuttista totuutta”. Tämän kritiikin olen ottanut huomioon myös omissa tutkimuksellisissa lähtökohdissani, ja korostankin edelleen, että aineistoni analyysi perustuu omiin tulkintoihini, joita pyrin perustelemaan aiempaan tutkittuun tietoon pohjaten. Useimmiten kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata jotakin yksittäistä sosiaalisen todellisuuden osa-aluetta, jota on kvalitatiivisen tutkimuksen kautta mahdollista analysoida suhteessa suurempiin yhteiskunnallisiin ja historiallisiin merkityksiin (McLeod 2011, 21 & Eskola & Suoranta 1998, 18). Laadulliselle tutkimukselle on tunnusomaista tietynlainen hypoteesittomuus (Eskola & Suoranta 1998, 19), mutta tässä tutkimuksessa eräänlainen ennakko-oletus on kuitenkin se, että tutkimushenkilöillä on jonkinlainen ajatus siitä, että he aikovat sijoittua työelämään ja tähän ajatukseen liittyä toiveita, suunnitelmia ja mieltymyksiä.

4.5. Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni menetelmäksi valikoitui lyhyen pohdinnan ja harkinnan jälkeen sisällönanalyysi. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jolla voidaan tehdä monenlaista kvalitatiivista tutkimusta. He esittelevät kolme erilaista sisällönanalyysin muotoa, joilla on erilaiset suhteet teoriaan ja tutkimuksen tuottamaan aineistoon. Nämä ovat aineistolähtöinen analyysi, teoriaohjaava analyysi ja teorialähtöinen sisällönanalyysi. Aineistolähtöisessä analyysissä teoria pyritään ”unohtamaan”, ikään kuin jättämään taka-alalle, ja aineistoa pyritään tulkitsemaan sen omista käsitteistä käsin. Koen tämän mielekkääksi tavaksi

lähestyä laadullista aineistoani, sillä haluan tutkimuksessani keskittyä erityisesti nuorten tuottamaa tekstiä ja sen sisältöjä, en niinkään teorioita sen taustalla. Joudun kuitenkin tutkimuksessani ottamaan huomioon sen, sillä en voi irroittaa aineistoani täysin taustavaikuttajien merkityksestä. Kun puhutaan esimerkiksi arvoista, mieltymyksistä, taipumuksista tai tulevaisuuden suunnittelusta, ei voida mielestäni irroittautua täysin niistä kulttuurisista ja yhteiskunnallisista tekijöistä, jotka tällaisten teemojen taustalla vaikuttavat. En kuitenkaan halua tutkimuksessani keskittyä niiden vaikutuksiin tai tulkintaan, vaan keskittyä nimenomaan aineistoni tuottamaan tietoon ja tulkintaan.

Tutkimuskohteenani on varsinaisesti siis tuotettu teksti itseilmaisun ja kommunikoinnin välineenä ja sen kautta annetut merkitykset, eivät tutkimusryhmänä olevat oppilaat itsessään. Tästä syystä valitsin aineiston käsittelyn lähestymistavaksi juuri sisällönanalyysin (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 1). Sisällönanalyysin kautta pyrin löytämään aineistosta ydinpiirteitä ja toistuvia teemoja, joiden kautta lähdän muodostamaan pohjaa tutkimustuloksille. Pyrin sisällönanalyysin avulla nostamaan esiin ainoastaan ne asiat, jotka ovat relevantteja tutkimuksen kannalta ja kuvaamaan mahdollisimman kattavasti nuorten tekstissään tuottamia merkityksiä ja kielenkäyttöä; mitä piirteitä tekstissä toistuu tai mihin sävyyn asioista kirjoitetaan. Tuotettu teksti eroaa haastattelumuotoisesta aineistonkeruusta radikaalisti siten, että aineistoa kerätessä ei voi havaita tutkimushenkilön fyysisessä olemuksessa tapahtuvia reaktioita, kuten ilmeitä tai eleitä, eikä tekstistä ole yhtä helposti tulkittavissa erityisiä sävyeroja. Tutkija ei voi myöskään esittää enää lisäkysymyksiä tai tarkennuksia saatuaan vastaukset joten tutkijan oman tulkinnan merkitys aineiston analyysissä korostuu huomattavasti haastattelututkimukseen verrattuna.

Sisällönanalyysissäni pyrin lisäksi tarkastelemaan aineistoa siten, että nostan nuorten kertomuksista esiin nousseita teemoja kategorisoimalla niitä erilaisten havaitsemieni työelämäorientaatioiden alle. Näin uskon pääseväni lähemmäksi nuorten merkityksenantoja sekä kokemus- ja ajatusmaailmaa, ja tuon näkyväksi aineistoni syvyyttä. Teemoittelen aineistossa esiintyviä kertomuksia sen mukaan, minkälaisina työn tekeminen, uravalinnat ja tulevaisuuden

työelämä näyttäytyy vastauksissa nuorille ja millaisia odotuksia heillä on työelämän suhteen. Esittelen seuraavassa luvussa nämä aineistosta löytämäni teemat ja kategoriat.

5 AINEISTO JA ANALYYSI

Tässä luvussa esittelen aineistoni sisällöllisesti ja nostan esiin viittauksia aineistooni. Luku on jaettu kahteen eri teemaan kysymysten aika-aspektien mukaan – ensimmäinen teema käsittelee mieluisaa kesätyötä kuvailevia vastauksia ja toinen teema käsittelee tulevaisuuden työelämää kuvailevia vastauksia. Koska kesätyötä koskevaan kysymykseen tuli runsaasti vastauksia, olen vielä koostanut tuohon osioon oman yhteenvedon ennen siirtymistä toiseen teemaan.

5.1. Ensimmäinen teema – mieluisa kesätyö

Ensimmäisenä teemana nostan tarkasteluun kysymyslomakkeen kaksi ensimmäistä tehtävänantoa – millainen kesätyö nuoria kiinnostaa ja miksi, ja millaisia taitoja siinä tarvitaan ja mitä taitoja heillä jo on. Jaottelin ensin suosituimmat alat, jotka aineistosta kävivät ilmi. Näitä ovat kaupan ala, ravintola- ja matkailuala, sosiaali- ja kasvatusala, rakennusala, tekniikan ala, autoala ja maatalous. Nämä alat tulivat ilmi sitä kautta, että nuoret vastasivat sellaisen työpaikan tai työnkuvan, josta ala oli tunnistettavissa. Nuoret selvästi tunnistivat ja kuvailivat juuri tiettyjä työpaikkoja tai työtehtäviä enemmän kuin kokonaisia aloja, mikä on tosin vahvasti tehtävänannon ohjailemaa, sillä tehtävänannossa kannustettiin kuvailemaan juuri työpaikkaa ja työtehtäviä. Muutamassa yksittäisessä vastauksessa tuotiin ilmi aloja, esimerkiksi ”kaupan ala” tai ”palveluala”. Listauksesta on jätetty ulkopuolelle kaikki ne vastaukset, joissa ei oltu vastattu tehtävänantoon tai vastauksesta ei ollut tulkittavissa mitään tiettyä alaa, työpaikkaa tai tehtävää. Alla olevassa taulukossa näkyy alojen ja työpaikkojen listaus sekä vastauksien lukumäärä:

ALA / TYÖPAIKKA		VASTAUKSIEN LUKUMÄÄRÄ
KAUPAN ALA	Vähittäistavarakauppa, erikoisliike	19
MATKAILU- JA RAVINTOLA-ALA	Jäätelökioski, kahvila, ravintola, hotelli	9
RAKENNUS- JA AUTOALAT	Rakennustyömaa, autokorjaamo	6
KASVATUS- JA SOSIAALIALA	Päiväkoti, lasten päivätoiminta, kerhot ja leirit	5
MAATALOUS	Navetta/maatila, hevostalli, marjatilat	6
TEKNIIKAN ALA	Saha, sähköfirma, tehdas	3
MUUT	Pyöveli, rantavahti, valokuvaaja, puistotyöntekijä	6

Kuvio 3 – Kesätyöpaikkojen alajakauma

Kuten taulukosta näkee, aineistosta paljastui kaksi suurinta ja suosituinta alaa: kaupan ala sekä matkailu- ja ravintola-ala. Kaupassa työskentely kiinnosti enemmistöä, ja pääasiassa teksteissä mainittiin erilaiset vähittäistavarakaupat, kuten ruokakaupat tai erikoisliikkeet, kuten käsityö- ja urheilutarvikeliike. Kaupan alan kiinnostusta kuvailtiin vastauksissa muun muassa seuraavanlaisesti:

” Hain kauppaan töihin sillä haluan oppia enemmän palvelualasta. Se kiinnostaa minua koska se on tärkeä ala johon tarvitaan aina työntekijöitä. Työ on mukavaa mutta rankkaa, pääsen järjestelemään hyllyjä ja auttamaan asiakkaita. Työskentelen periaatteessa yksin mutta saan aina apua. Olisin mieluummin vain osan kesästä töissä. ”

” Hakisin kauppaan, koska kotini lähellä on kauppoja. Ne olisivat lähellä minua, eikä tarvitsisi matkustaa paljoa. Se ei minua kiinnosta tulevaisuuden työksi, mutta juri nyt se olisi ihan kivaa ja helppoa. Pääsisin hyllyttämään tavaraa, jossa voi ajatella omia asioita. Olisin mieluummin töissä vain osan kesästä. ”

Vastaavia vastauksia oli useita, ja näistä voidaan tulkita, että näitä nuoria kiinnostaa kaupassa työskentely kesällä, sillä kaupan työtehtävät nähdään helppoina ja selkeinä ja ne on nopeaa oppia, osalla on jo kokemusta kaupassa työskentelystä TET-jaksolla, kauppoihin on helppo matkustaa ja niitä löytyy yleensä läheltä, kaupoissa on tarjolla lyhyitä työpätkiä kesäisin ja kaupat mainostavat yleensä avoimia työpaikkoja sellaisissa kanavissa, joista ne tavoittavat nuoret työnhakijat. Näissä vastauksissa korostui erityisesti se, että kaupassa pääsee tekemään jotakin tuttua ja turvallista josta on jo jonkinlainen käsitys, eikä tarvitse opetella isoa kokonaisuutta uusia asioita. Huomaan vastauksista, että moni vastaaja uskoisi pärjäävänsä kaupassa hyvin, sillä motivaatiota tekemiseen löytyy. Nuoret tunnistavat, että oma osaaminen riittää kaupassa työskentelyyn, ja siksi se koetaan helpoksi ja mukavaksi paikaksi olla kesätyössä.

Seuraaavaksi suosituin oli matkailu- ja ravintola-ala. Näistä ehdottomasti suosituimmat työpaikat olivat jäätelökioskit ja kahvilat, muutamissa vastauksissa mainittiin myös hotelli tai ravintola. Jäätelömyyjän työtehtävä kiinnosti vastaajia samasta syystä kuin kaupassa työskentely – työnkuva on selkeä ja nopea oppia eikä työtä mielletä raskaaksi tai hankalaksi. Näissä vastauksissa korostui hieman asiakaspalvelun merkitys, se mielletään tässä työssä tärkeämmäksi kuin kaupan alalla. Jäätelökioski symboloi myös kesäistä tunnelmaa:

” Haluaisin olla jäätelönmyyjä. Haluaisin olla ulkona ja nähdä auringonpaisteen ja saada ihmiset hymyilemään. Työ on helppo ja ei vaadi liikaa ajattelua. Pääsisin myös ehkä syömään itse jäätelöä. Voisin nähdä samalla kavereitani ja nauttia lomasta. Haluaisin olla osan kesästä lomalla, mutta silti sen verran että palkka olisi kannattava.”

Matkailu- ja ravintola-alalla työskentelyssä nuoria kiinnosti työtehtävien monipuolisuus ja työn tunnelmallisuus. Osalla oli kokemusta kahvilatyöstä jo TET-jaksolta. Nuoret tunnustivat vastauksissa hyvin alan työtehtäviä ja vaatimuksia:

” Menen kesätyöhön tunnelmalliseen kahvilaan, koska kahvilassa työskentely kiinnostaa ja haluan tietää millaista se olisi. Työssä autan tekemään kahvilassa myynnissä olevia tuotteita, olen kassalla, tarjoilen ja tiskaan sekä teen muita pieniä tehtäviä. Olisin töissä mieluummin vain osan kesästä.”

” Hain tähän kesätyöhön, koska halusin kokeilla itseäni tällä alalla, jotta voisin sitten tietää paremmin työstä. Työlläni pääsen petaamaan sänkyjä hotellissa, imuroimaan tiloja ja tekemään aamiaista hotellin vieraille. Työt olisivat aika tylsiä jos tekisin ne yksin, siksi työskentely, ainakin ruuanlaitto on ryhmässä. Työskentelen vain puolet kesälomasta, että jäisi aikaa vielä lomalle.”

Muut taulukossa mainitut alat olivat melko tasaisesti edustettuina. Rakennusalalla ja autoalalla sekä tekniikan alalla selkeä yhdistävä tekijä oli se, että perheenjäsenellä tai sukulaisella tai muulla tutulla on jo olemassa yritys, johon voi päästä töihin suoraan ilman erillistä hakemista. Näissä usein oli myös ilmaistu kiinnostus alaa ja alan jatko-opintoja kohtaan sekä oma vapaa-ajan harrastuneisuus. Kesätyö näillä aloilla nähtiin mielenkiintoisena myös esimerkiksi hyvän palkan, mielekkäiden työtehtävien ja työn itsenäisyyden takia sekä siitä syystä, että tarvittavaa osaamista löytyy jo ennestään.

” Rakennusalalla olisi mukava päästä kesätöihin. Perus apupojan homma voisi olla ihan hauskaa. Olisin töissä kuukauden ja oletan palkaksi vajaa tonnin.”

Kasvatus- ja sosiaaliala miellettiin kiinnostavaksi pääasiassa omien kiinnostuksenkohteiden sekä aiempien hyvien kokemusten takia. Työpaikoiksi miellettiin esimerkiksi erilaiset kerhot ja leirit sekä päiväkotit. Aiemmat kokemukset TET-jaksolta tai kerhon tai leirin ohjaamisesta mainittiin useassa vastauksessa. Myös halu olla lasten kanssa ja työskennellä ryhmässä korostuivat näissä vastauksissa. Ala mielletään sosiaalisiksi ja työtehtävät monipuolisiksi ja vaihteleviksi. Erityisesti leirien ja kerhojen tai muun toiminnan suunnitteleminen kiinnosti vastaajia. Työn palkkauksesta ei näissä vastauksissa juuri mainittu, vaan tärkeämpänä pidettiin työn sosiaalista luonnetta ja omaa viihtymistä.

” Kuvittelen itseni päiväkotiin kesätöihin. Olen ollut siellä aiemmin TET-harjoittelussa. Viihdyin siellä ja koen että voisin tehdä jotain vastaavaa tulevaisuuden ammatissanikin. Minun mielestä se on monipuolinen työ jossa jokainen työpäivä on erillainen. Työtä tulee tehtyä yksin ja yhdessä lasten kanssa. Työssä pitää olla itsevarma ja oma-aloitteinen jotta työ onnistuu ja lapset omaksuvat mukaan yhteisöön. Siellä työpäivän rytmi on selkeä ja mieluiten haluaisin tehdä töitä vain osan kesälomastani jotta saisin edes vähän levätyäkin.”

Maatalousala kiinnosti myös vastaajia. Tältä alalta tunnistettiin muun muassa talli- ja navettatyöt sekä marjanpoiminta. Vastauksista kävi ilmi, että marjanpoiminta kiinnosti erityisesti niitä, jotka halusivat työskennellä yksin ja itsenäisesti, kun taas navetta ja talli ovat kiinnostavia työpaikkoja niille, jotka haluavat työskennellä eläinten parissa. Marjanpoiminnassa kiehtoi helppo hakeutuminen töihin ja työtehtäviin nähden ”helppo palkka”, kun taas muissa maataloustöissä

kiehtoi enemmän oma harrastuneisuus. Tämä korostui etenkin tallityöstä haaveilevien vastauksissa, joissa näkyi oma kiinnostus hevosia ja ratsastamista kohtaan. Vastauksista oli tulkittavissa, että työhön hakeutumiseen vaikuttaa se, että siinä voi yhdistää työn ja vapaa-ajan harrastuksen. Näissä vastauksissa ei puhuttu palkan määrästä.

” Menen mielelläni kesätöihin navettaan. Olen aina pitänyt ja ollut kiinnostunut maataloudesta ja eläinten hoidosta, joten se on unelmakesätyöni. Pääsen siellä työskentelemään fyysisesti, lehmien kanssa ja usein käytännössä yksin, mutta saan kuitenkin apua aina tarvittaessa. Työpäivät ovat kohtuullisen rankkoja, mutta ainakin iltaisin väsyttää. Maalla myös mieli lepää, joten lomailuakin tulee siinä lomassa. Kuitenkin hieman oikeaa lomaa tarvitaan, jotta pääsen palautumaan fyysisestä työstä.”

Vastauksista nousi esiin myös muutamia yksittäisiä työnkuvia ja työpaikkoja, joita oli vaikea sijoittaa suoraan muiden suosittujen alojen alle. Tällaisia oli esimerkiksi valokuvaaja, rantavahti ja puistotyöntekijä. Näihin vastauksiin sisältyy myös pyövelin työ, joskin epäilen vahvasti itse, että tämä vastaus lienee hupivastaus. Lisäksi oli suuri joukko vastauksia, joissa ei oltu ehkä vastattu kysymykseen, tai ei osattu eritellä mitään tiettyä alaa tai työpaikkaa, mutta osattiin kuitenkin kertoa, millaiset työtehtävät voisivat olla kiinnostavia. Näissä vastauksissa nousi esiin esimerkiksi työn monipuolisuus ja työtehtävien vaihtelevuus, työn palkkataso ja työajat. Myös omien vahvuuksien hyödyntäminen ja mukava työympäristö kiinnostavat, mutta niitä ei ole tarkemmin kuvattu tai yhdistetty mihinkään tiettyyn työhön.

” Ihan mikä tahansa paikka josta saan rahaa koska en nauti työstä, oli se missä tahansa. Haluaisin tehdä jotain luovaa, yhteisöllistä ja missä saisin toteuttaa vahvuuksiani. Haluaisin olla töissä hyvän aikaa jotta voisin tienata.”

5.2. Työelämätaidot kesätyössä

Nuoret ovat vastauksissaan tunnistaneet erinomaisesti erilaisia taitoja, joita työelämässä tarvitaan. Vastauksissa on pohdittu tehtävänannon mukaisesti, että millaisia taitoja aiemmin kuvailussa kesätyöpaikassa tarvitaan, mitä taitoja on jo oppinut ja missä sekä millaisia vahvuuksia tai kehittämistarpeita nuoret tunnistavat. Tämä tehtävä linkittyi edelliseen tehtävään, joten tämän tehtävän kautta pääsin käsiksi siihen, millaisia yhteyksiä nuoret tunnistavat työtehtävien ja työelämätaitojen välillä, ja kuinka he refleктоivat omaa tilannettaan ja omia kokemuksiaan suhteessa työelämään. Erittelen seuraavaksi alle alakohtaisia vastauksia sekä yksittäisiä vastauksia.

Ensimmäiseen taulukkoon yhdistin asiakaspalvelutehtäviksi mieltämäni työt, joita edellisessä tehtävässä esiteltiin. Näissä asiakaspalvelutehtävissä korostui tietyt piirteet, joten tiivistin ne kaikki omaksi taulukokseen erittelemättä siinä tarkemmin, onko kyseessä kaupan alan työ vai ravintola- ja matkailualan työ. Muutamista muistakin vastauksista (sosiaali- ja kasvatustalouden sekä maataloustalouden vastauksista) kävi ilmi näitä samoja taitoja, joten yhdistin tähän muutamia niitäkin. Erittelen taulukossa erikseen kaksi suurinta teemaa, jotka vastauksissa toistuivat: sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot sekä muut ja yleiset taidot. Näiden alle olen kerännyt vastauksista vielä tarkentavia taitoja ja piirteitä. Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot esiintyivät omina vastauksinaan usein, mutta päätin eritellä vielä alle muita vastauksissa esiintyneitä taitoja, jotka voidaan mielestäni liittää näiden taitojen ”alle”, sillä hyvät sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot voivat koostua muun muassa näistä taidoista ja piirteistä. Samaa erittelyä tein yleisten ja muiden taitojen alle. Tähän pyrin koostamaan vastauksissa esiintyneitä muita työelämätaitoja ja konkreettisia taitoja, jotka liittyvät nimenomaan näihin asiakaspalvelun työtehtäviin.

ASIAKASPALVELUTEHTÄVÄT

SOSIAALISET TAIDOT, VUOROVAIKUTUSTAIDOT

Avun pyytäminen, hymyileväisyys, kohteliaisuus, ystävällisyys, positiivisuus, yhteistyökyky, sosiaalinen älykyys, kompromissit, ryhmätyöskentely, rohkeus, joustavuus, kuunteleminen, kaikkien kanssa toimeen tuleminen, itsevarmuus, toisten kohtaaminen sellaisena kuin he ovat

YLEISET/MUUT TAIDOT

Asiakaspalvelu, kassan ja muiden laitteiden käyttö, paineensietokyky, sinnikkyys, oma-aloitteisuus, nopea ajattelu, pitkäjänteisyys, huolellisuus, uuden opettelu, hyvä kunto ja liikunnallinen tietotaito, ruoanlaitto, järjestelmällisyys, eläinten tuntemus, näppäryys, siivous/siistinä pitäminen, vastuullisuus

EDELLYTYKSET TAI EDUKSI LUETTAVAT

Hygieniapassi,
aiempi kokemus

Kuvio 4 – Työelämätaidot asiakaspalvelutehtävissä

Seuraavaan taulukkoon koostin vielä loput alat omiksi osioikseen. En tähän taulukkoon eritelty enää erikseen taitoja yllä olevan taulukon erittelyn kaltaiseksi, vaan erittelin tähän erikseen auto-, rakennus-, ja tekniikan alat, sosiaali- ja kasvatustalouden sekä maataloustalouden ja muut tehtävät. Näiden alle koostin näissä vastauksissa esiintyneet taidot.

Rakennusala, autoala, tekniikan ala

Fyysinen kunto, sosiaaliset taidot, ohjeiden noudattaminen, ahkeruus, kärsivällisyys, koneiden käyttö, kädentaidot, ymmärrys ajoneuvoista, pitkäjänteisyys, oma-aloitteisuus

Sosiaali- ja kasvatustalouden ala

Yhteistyökyky, luovuus, rohkeus, ryhmätyötaidot, kompromissit, pitkäjänteisyys, paineen alla työskentely, vuorovaikutustaidot, kärsivällisyys, ihmisten kohtaaminen, liikunnalliset taidot, sinnikkyys, mielikuvitus, organisointikyky, joustavuus, pettymysten sietäminen

Maataloustalouden ala ja muut tehtävät

Kärsivällisyys, uuden oppimisen halu, kritiikin sietäminen, rauhallisuus, hevosten hoitaminen, eläimiin liittyvä tietotaito, yhteistyötaidot, hyvä kunto, sinnikkyys, rauhallisuus, oma-aloitteisuus, työkohtainen osaaminen ja tietotaito, vastuullisuus, asiakaspalvelu, järjestelmällisyys, aikatauluttaminen ja ajanhallinta

Kuten yllä olevista taulukoista huomaa, nuoret ovat tunnistaneet laajan kirjon erilaisia työelämässä tarvittavia taitoja ja piirteitä ja osanneet arvioida niitä myös suhteessa erilaisiin työtehtäviin. Erityisesti asiakaspalvelutyöhön liittyviä taitoja ja piirteitä kuvailtiin runsaasti ja vastauksissa toistui korostetusti erilaiset sosiaaliset ja vuorovaikutukselliset sekä asiakaspalveluun liittyvät taidot ja piirteet. Nuoret kuvailivat esimerkiksi, että asiakaspalvelijan tulee osata sopeutua nopeasti muuttuviin tilanteisiin, olla kohtelias ja hymyilevä, osata työskennellä osana ryhmää ja tarttua rohkeasti ja oma-aloitteisesti työhön.

Kun tarkastelin eri alojen vastauksia, huomasin, että muutamia yhdistäviä tekijöitä löytyi. Kaikkien alojen vastauksissa esiintyi jossakin muodossa muun muassa hyvä yhteistyökyky ja vuorovaikutustaidot, sinnikkyys ja oma-aloitteisuus sekä kärsivällisyys ja pitkäjänteisyys. Näitä nuoret ovat aika tasaisesti tunnistaneet vahvuuksikseen sekä kehittämisen kohteekseen. Erityisesti sosiaalisia taitoja nuoret ovat vastauksissaan reflektoineet, ja he tunnistavat, että näitä taitoja on voinut oppia ja voi jatkossa kehittää esimerkiksi koulussa ja vapaa-ajan harrastuksissa.

Vastauksissa kuvailtiin muun muassa näin:

” Asiakaspalvelu taitoa, järjestelmällisyyttä ja kärsivällisyyttä. Asiakaspalvelu taitoa tulen tarvitsemaan koirien ja eläinten omistajien kanssa jutellessa ja keskustellessa. Järjestelmällisyyttä editoinnin ja kuvauksien sekä vapaa-ajan tasapainottamiseksi. Ja että kaikki pääsevät kuvauksiin kun mahdollisuus on. Kärsivällisyyttä eläinten kanssa toimiessa saa olla. Pienimmät koiran pennut eivät osaa olla välttämättä paikoillaan tai istua käskystä. Jotkut koirat saattavat olla reaktiivisempia ja pitää olla nopea ottamaan kuvia sekä ottaa monta kertaa yhdessä kohdassa kuvia. Jotta saadaan haluamamme lopputulos.”

” Tarvitsisin pitkäjänteisyyttä esim pienten lasten kanssa voi kestää pitkään eri vaiheitten edistyminen. Sekä mielikuvitusta. Olen oppinut olemaan pitkäjänteinen koulussa, harjoittelen asioita ilman turhautumista jo pitempään. Nostaisin työhakemuksessa esiin minun ahkeruuden. Olen hyvä omastamielestä olemaan hauska ja sinnikäs.”

5.3. Yhteenveto

Vastausten perusteella tulkitsen, että kun 9.-luokkalaiset miettivät tulevaa kesää ja mahdollista kesätyöpaikkaa, he arvioivat valintaa monelta kannalta. Vastauksissa korostui selvästi nuorten halu hakeutua sellaiseen työhön, joka tuntuu riittävän helpolta ja sellaiselta, että oma osaaminen voisi siihen jo riittää. Nuoret tunnistavat hyvin sellaisia työpaikkoja, jotka voisivat olla heille sopivia myös omat mieltymykset, kiinnostuksenkohteet ja harrastukset huomioon ottaen. Kesätyöhön hakeutumiseen vaikuttaa suuresti myös se, miten työpaikka on saavutettavissa. Monista vastauksista kävi ilmi, että nuorilla on jo kokemusta työskentelystä esimerkiksi TET-jaksolla, joten työn hakeminen samasta paikasta nähdään helppona vaihtoehtona. Myös työpaikan sijainti vaikuttaa siten, että lähellä olevat paikat nähdään helpommin saavutettavina. Pääosin vastauksista kävi ilmi, että nuoria kiinnostaa enemmän lyhyt kesätyösuhde, jotta aikaa jää myös kesäloman viettämiseen, kuin koko kesän ajan työskentely isomman palkan toivossa. Vastauksista löytyi sekä itsenäisen työn että tiimityön kannattajia, ja molemmat ryhmät tunnistivat hyvin sellaisia työtehtäviä, jotka vastasivat tähän mieltymykseen. Nuoret tunnistivat myös muutamia edellytyksiä, joita työtehtävät vaativat, kuten hygieniapassi ja erilaiset työturvallisuustodistukset.

Työelämätaitoja ja erilaisia piirteitä nuoret kuvailivat erityisen laajasti. Vastauksia oli paljon, ja isossa osassa oli vain listattuna erilaisia taitoja, mutta tehtävään oli myös kuvailevampia vastauksia. Apukysymysten avulla nuoret pääsivät pohtimaan ja reflektoimaan, että millaisia taitoja he kuvittelevat työssä tarvittavan, mitä heillä jo on ja mitä voisi ehkä vielä kehittää. Sosiaaliset taidot erilaisine tekijöineen ja vuorovaikutustaidot olivat esillä jokaisen alan vastauksissa. Erityisesti asiakaspalvelutehtäviin suuntautuneet oppilaat kuvailivat ja tunnistivat näitä. Muita toistuvia taitoja ja piirteitä olivat esimerkiksi sinnikkyyt, oma-aloitteisuus, joustavuus, kärsivällisyys, tehtäväkohtainen tietotaito ja tuntemus, ahkeruus ja luovuus. Konkreettinen osaaminen ja tietotaito näyttöytyi erityisesti rakennus-, auto- ja tekniikan aloilla sekä maatalousalan tehtävissä, sillä näillä aloilla myös työn tekeminen nähdään konkreettisena.

5.4. Mieluisa tulevaisuuden työpaikka

Toisena teemana kyselyssä oli mieleisen tulevaisuuden työn ja työpaikan pohtiminen ja kuvaileminen. Koska ensimmäisessä teemassa painottui nykyhetki ja tehtävänannon tarkoituksena oli saada nuoret pohtimaan näitä asioita realistisesti, arvelin sen olevan hyvä pohja tälle toiselle teemalle ja hieman abstraktimpaan – joskin edelleen realistiseen – ajatteluun, joka kohdistuu tulevaisuuteen. Tulevaisuuden pohdinnan avulla nuoret pääsevät irti nykyhetken rajoituksista, kuten nuoresta iästä ja kouluttamattomuudesta, ja pääsevät pohtimaan aikaa, jolloin heillä on jo tarvittavat ominaisuudet unelmiensa työtä ajatellen. Kuten ensimmäisessä teemassa, myös tässä annettiin tehtäväksi kuvailla ajatuksiaan mahdollisimman tarkasti. Tähän kysymykseen tuli hyvin erilaisia ja eritasoisia vastauksia, joten en erittele tähän niitä kaikkia erikseen. Osassa vastauksista oli jokin tietty työ ajateltuna, mutta enemmistö kuvaili vain mielekkäitä työhön liittyviä asioita ilman spesifiä mieltymystä siitä, mitä kyseinen työ olisi. Nostan esiin muutamia toistuvia piirteitä ja otteita aineistosta.

Kaikkein eniten vastauksissa toistuivat seuraavat piirteet: hyvä palkka, mukavat, mielenkiintoiset ja vaihtelevat työtehtävät sekä rooli työntekijänä tai yrittäjänä. Näiden lisäksi vastauksissa toistui toive joustavista, ehkä jopa itse määriteltävistä työajoista, rauhallisesta ja inspiroivasta työympäristöstä sekä muiden ihmisten auttaminen työn kautta. Näitä piirteitä oli kuvattu vastauksissa muun muassa seuraavilla tavoilla:

” Haluaisin tehdä töitä rauhallisessa ja hiljaisessa paikassa. Työskentelisin pehmeässä tuolissa, ja saisin itse päättää paljon mitä teen. Haluaisin viikolle työtehtävät, mutta päättää itse missä järjestyksessä tai millä tavalla teen ne. Haluaisin auttaa ihmisiä, mutten jaksa nähdä ihmisiä jatkuvasti. Voisin käyttää konetta, mutta tarvitsen taukoja ruudusta. Voisin myös tehdä muistiinpanoja vihkoon. Haluaisin tehdä puolet viikosta etätöitä, ja puolet viikosta toimistolla omassa tilassa. Haluaisin tehdä töitä 9-16 aikana. Mieluiten 9-15 jos tekisin tarvittavat työt

nopeasti ja tarkasti. Haluaisin olla johtaja tai työntekijänä. Haluaisin olla syyttäjä tai asianajaja.”

”Unelmien työpäivä olisi, että työaika voisi itse päättyä. Tekisin töitä jossakin siistissä rakennuksessa. Tarvitsisin erilaisia työvälineitä ja työtapoja. Työtehtäviä on erilaisia, eikä koko ajan samaa työtä. En tällä hetkellä halua toimia yrittäjänä.”

Kuten yllä olevista esimerkeistä näkyy, ei tulevaisuuden työnkuvan tai työtehtävän pohtiminen ollut vastaajille niin yksiselitteistä, kuin nykyhetkeen painottuva realistisempi pohdiskelu. Kuten mainitsin, enemmistö vastauksista oli tällaisia, joissa kuvailtiin ensisijaisesti työhön liittyviä mieluisia piirteitä, mutta spesifiä työtehtävää, työpaikkaa tai työnimikettä ei välttämättä osattu kuvailla. Mielestäni tämä kuvaa hyvin sitä, millaisena nykyinen, uudistuva työelämä näyttäytyy nuorille, sillä sen sijaan, että nuoret olisivat kuvanneet (muutamaa poikkeusta lukuunottamatta) selkeitä professioita, he kuvaavat työpaikan miljöötä, työnkuvaa ja mieltymystään vaikuttaa itse siihen, milloin työtä tehdään ja missä. Erityisesti vastauksissa korostui se, että työn – mitä tahansa se tuleekaan olemaan – tulisi olla mielekästä, mukavaa ja mielellään hyväpalkkaista. Työtehtävien halutaan olevan monipuolisia, ja toiveena on myös mahdollisuus vaikuttaa omaan työnkuvaan ja erityisesti työaikoihin. Yleisimmin kuvatuin työmiljöö on vastausten mukaan toimisto tai muu työtila, jossa on hiljaista ja rauhallista, mutta jossa on kuitenkin työkavereita lähellä. Toiveiden mukaan työvälineitä on useita – pääasiassa kuitenkin tietokone - ja työpäivän aikana voi mahdollisesti liikkua myös omalta työpisteeltä tekemään muita tehtäviä.

” Unelmieni työpäivä koostuisi erilaisista tehtävistä. Teen työtäni rauhallisessa paikassa. Jokainen päivä poikkeaa muista. Tutustun työkavereihini ja juttelemme työtehtävien välissä työpaikalla. Työni on kiinnostavaa ja joskus myös jännittävää.”

Eriäviä vastauksia tuli muutamaa teemaa koskien. Työ ei välttämättä ole sidottu aikaan tai paikkaan, ja muutamassa vastauksessa esiintyikin toive tehdä myös satunnaisesti etätöitä.

Työaikaa kuvailtiin muutamilla eri tavoilla; osa toivoi lyhyttä työviikkoa, osa pelkkiä aamuvuoroja ja osa taas iltavuoroja, osaa kiinnosti toimistotyöaika ja vuorotyö taas ei ole lainkaan toivottua. Muutamassa vastauksessa ilmeni toive tehdä ainakin hetken aikaa töitä myös ulkomailla, mutta pääasiassa työ Suomessa korostuu vastauksissa. Enemmistöä kiinnostaa vastauksien perusteella rooli työntekijänä, mutta myös yrittäjyys nähdään vaihtoehtona. Huomasin kuitenkin, että näissä vastauksissa, joissa tuotiin ilmi yrittäjyyden mahdollisuus, ei yleensä mainittu, minkä alan yrittäjäksi vastaaja haluaa. Yrittäjyys kuitenkin nousi esiin roolina useammin, kuin johtajuus. Johtajarooli oli esillä vain yksittäisissä vastauksissa. Yrittäjyyden mahdollisuutta kuvattiin muun muassa näin:

” Haluaisin olla eläinlääkärinä pieneläinklinikalla. Päiväni olisivat hyvin erillaiset ja jotkut myös hyvin kiireiset. Yrittäjänä ja samaan aikaan palkkatyläisenä maksaisin laskuja, lähettäisin laskuja ja tekisin paperitöitä ainakun aikaa on. -”

” Unelmieni työviikko kestäisi maanantaista perjantaihin ja työajat vaihtelisi. Työssäni ajaisin rekkaa ja saisin ajaa pitkän matkan ja viedä tavaraa eri kaupunkeihin. Tekisin työtä yksin, mutta voisın välillä pysähtyä johonkin ja nähdä siellä kaupungissa asuvia kavereitani. Tekisin työtä yksityisyrittäjänä ja rekka millä ajaisin olisi minun omistuksssa.”

Yllä jo mainitsin, että vastauksissa oli kuvattu myös spesifejä ammatteja. Näitä olivat kielenopettaja, asianajaja, lentäjä, IT-tukihenkilö tai insinööri, sairaalaklovni tai lääkäri, eläinlääkäri, ensihoitaja, liikunnanopettaja, rekkakuski, toimittaja ja kansanedustaja. Nämä spesifit ammatit ovat ryhmänä selvästi vähemmistönä, sillä niitä on vain reilu kymmenesosa kaikista vastauksista.

5.5. Tulevaisuuden työelämätaidot

Aineistossa toistuu aiemmassa tehtävässä mainitut taidot ja piirteet. Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot korostuvat näissäkin vastauksissa, ja enemmistö vastaajista uskookin tarvitsevänsä näitä myös tulevaisuuden työssään. Kuten aiemmissakin vastauksissa, myös näissä vastauksissa esiintyy useasti myös oma-aloitteisuus, kärsivällisyys, alakohtainen tietotaito ja osaaminen sekä rohkeus. Myös esimerkiksi sinnikkyys, luovuus, pitkäjänteisyys ja kaikenlaisten ihmisten kanssa toimeen tuleminen toistuivat vielä näissä vastauksissa.

Uusina piirteinä ja taitoina näissä vastauksissa toistui ajattelukyky ja sen kehittäminen, tietotekniikan hallitseminen, tiedonhaku ja sisäistäminen, yrittäjäyys ja monipuolinen kielitaito. Aiempaa tehtävää useammin näissä vastauksissa esiintyivät sellaiset taidot, kuten ajanhallinta ja aikataulutus, ongelmanratkaisukyky ja looginen päättelykyky sekä tunnetaitojen hallinta. Myös itsenäisyys ja vastuullisuus esiintyivät muutamissa vastauksissa.

Oman ajatusmaailman ja ajattelutaidon kehittäminen näkyi useassa vastauksessa. Sitä kuvattiin vastauksissa esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

” Uskoisin (tutkijan) työn vaativan pitkäjänteisyyttä, omistautumista ja sinnikkyyttä. Täytyy pystyä ajattelemaan avarasti monesta eri näkökulmasta. Riippuu todella paljon siitä mitä tutkii. –”

” tarvitsisin siihen enemmän eti ajattelukykyä ja minun oitäisi sisäistää nuorten ajatukset ja ajatella asioita heidän näkökulmasta. Jos en ajattelisi en voisi auttaa heitä mitenkään. Sinnikkyyttä, eri ajattelutapoja... –”

Kuten aiemman teeman vastauksissa, myös näissä vastauksissa nuoret tunnistivat voivansa kehittää tarvitsemiaan taitoja erityisesti koulussa ja vapaa-ajalla. Harrastukset nousivat myös näissä vastauksissa esiin, ja harrastuksista on opittu vastausten perusteella esimerkiksi ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitoja, liikunnallisia taitoja, kädentaitoja ja tietoteknisiä taitoja. Koulussa voi vastausten perusteella kehittää muun muassa kielitaitoa (erityisesti englantia), tietoteknisiä taitoja, eri oppiaineisiin liittyvää tietotaitoa, päättelykykyä ja sinnikkyyttä. Nuoret toteavat vastauksissaan myös, että tekemällä oppii ja arkielämä voi opettaa myös työelämässä hyödyllisiä taitoja.

” - Yrittäjänä tarvitaan aika monipuolisia taitoja ja niitä saa paljon kaikkialta. Toimittaja tarvii kirjoitustaitoja ja sosiaalisuutta ja niitä saa oikeastaa koulusta aika hyvin. Toki peruselämästä saa hyvät eväät aika moneen erillaiseen ammattiin. Omista harrastuksista saa aika paljon sinnikkyyttä ja oma aloitteisuusta josta on paljon hyötyä vähän kaikkeen.”

Vahvuuksia ei tässä tehtävässä tunnistettu tai kuvattu yhtä paljon, kuin edellisessä teemassa. Useissa vastauksissa oli kuitenkin korostettu kielitaitoa ja erityisesti englannin kielen hallintaa vahvuutena. Samoin tietotekninen osaaminen tunnistettiin vahvuudeksi. Muutamissa vastauksissa mainittiin myös sosiaaliset taidot ja sinnikkyys vahvuutena. Yleisesti nuoret tunnistivat ja kirjoittivat kyllä jo omaavansa listaamia taitoja, mutta erityisiä vahvuuksia ei jostain syystä tässä tehtävässä juurikaan nostettu.

” Luulen tarvitsevani työssäni sinnikkyyttä, oma-aloitteisuutta, ongelmanratkaisu kykyä ja sosiaalisia kykyjä. Mielestäni minulla on jo tälläisiä taitoja, mutta niitä voi kehittää esim. koulussa, kotitöissä ja ihmisten kanssa ollessa.”

5.6. Nuorten työelämäorientaatiot

Kun tarkastelin aineistoa ja tekemääni teemoittelua, huomasin, että nuorten esittämistä ajatuksista on havaittavissa erilaisia työelämäorientaatioita. Näissä kuvauksissa oli pieniä eroja näiden kahden eri teeman (kesätyö ja tulevaisuuden työ) välillä, mutta yhteisesti voin todeta, että nuoret kuvaavat suhdettaan työhön siten, että työn tekeminen nähtiin joko taloudellisen turvan välineenä, itsensä ja osaamisensa kehittämisen välineenä tai harrastuneisuuden ja vahvuuksien toteuttamisen välineenä. Nämä kolme työelämäorientaatiota esittelen vielä tarkemmin seuraavissa alaluvuissa. Yleisenä huomiona totean myös, että nuorten kuvauksista on kuitenkin havaittavissa työn tekeminen tavoiteltuna päämääränä, ja vaikka työn tekeminen nähdäänkin pääasiassa välineenä jonkin päämäärän saavuttamiseen, on työn mielekkyys kuitenkin nuorilla avainasemassa työelämäorientaatiosta riippumatta. Näiden työelämäorientaatioiden avulla pyrin avaamaan nuorten työtä koskevia merkityksenantoja ja suhtautumista itseensä työelämässä työntekijänä.

5.6.1. Työ taloudellisen turvan välineenä

Osassa vastauksista nuoret kuvasivat tavoittelemaansa työtä ikään kuin taloudellisen turvan välineenä. Näissä vastauksissa työnkuvan toivottiin olevan melko yksinkertainen ja työtehtävien sellaisia, että ne on helppo ja nopea omaksua. Näitä kuvauksia sain enemmän ensimmäisen, kesätyöhön painottuvan teeman vastauksiksi. Kesätyötä miettiessään osa nuorista toivoo, että työhön on helppo päästä, työnkuva ei ole turhan haastava ja työ saisi olla melko itsenäistä, jotta siinä voi samalla ajatella omia asioitaan ja suorittaa työtehtäviä rutiininomaisesti. Työhön ei vastauksien perusteella liitetä juurikaan tavoitteellisuutta, itsensä kehittämisen tai haastamisen tarvetta tai pitkälle tulevaisuuteen miettimistä tai suunnittelua, vaan työ on siinä hetkessä väline tienata hieman omaa rahaa. Tienaaminen ei kuitenkaan näissäkään vastauksessa ole sellaisessa

asemassa, että nuoret olisivat valmiita ”uhraamaan” koko kesälomaa työn tekemiselle, vaan työsuhteen pituus vaihteli kuvauksissa pääasiassa parista viikosta noin kuukauteen. Nuoret haluavat myös viettää kesälomaa.

Tulevaisuuden unelmatyön teeman kuvauksissa tätä ei esiintynyt yhtä selvästi. Osassa vastauksista ilmeni, että unelmien työnkuva ei ole kovin selkeä, mutta nuoret arvostaisivat kohtalaisen hyvää palkkaa, pysyvyyttä ja joustavaa työaikaa. Tienaaminen ei näissä noussut prioriteetiksi, vaan ennemmin katson, että mukava ja mielekäs työnkuva on vastauksien perusteella hyvää palkkaa tärkeämpää. Rahan ja palkan arvo näyttäytyy nuorille selkeämpänä kesätyötä pohtiessaan, sillä luultavasti heillä on jonkinlainen käsitys siitä, millainen palkkataso kesätyöissä on, mutta tulevaisuuden työelämä palkkatasoineen ei vielä heille avaudu.

5.6.2. Työ itsensä ja osaamisensa kehittämisen välineenä

Osa nuorista kuvasi suhtautumistaan työelämään siten, että he näkivät itsensä aktiivisena osana työelämän rattaissa ja refleктоivat sekä työelämän vaatimuksia että omaa osaamistaan ja mieltymyksiään. Näistä vastauksista oli havaittavissa, että osalla nuorista on tarve päästä hyödyntämään osaamistaan ja työskennellä omien kiinnostuksenkohteidensa parissa. Näitä kuvauksia oli molemmissa teemoissa esillä melko lailla saman verran. Kesätyöteeman vastauksissa tämä näkyi esimerkiksi siten, että ne nuoret, jotka tunnistivat vahvuudekseen esimerkiksi hyvät sosiaaliset ja vuorovaikutukselliset taidot, kertoivat mieltymyksikseen päästä sellaiseen työhön, jossa nämä pääsevät esille ja he pääsevät harjoittelemaan niitä lisää. Samoin oma harrastuneisuus oli näissä kuvauksissa esillä, ja esimerkiksi liikuntaa harrastavat osasivat kuvata sellaisia kiinnostavia työtehtäviä, joissa hyvästä kunnosta tai tiimityöskentelytaidoista on hyötyä. Monet toivat kuvauksissaan esille, että näissä työtehtävissä esimerkiksi myös ahkeruus, oma-aloitteisuus ja rohkeus ovat oleellisia työelämätaitoja. He osasivat myös tuoda esille sen, että työskentely tällaisissa työtehtävissä auttaisi heitä jatkossa, sillä he saisivat näistä kesätyöpaikoista myös hyvää kokemusta tulevaisuuden koulutus- ja uravalintoja ajatellen. He

osaavat myös kuvitella itsensä sellaisiin työpaikkoihin, jotka heitä kiinnostavat, mutta joista heillä ei ole vielä tietoa tai kokemusta.

Tulevaisuuden työn teemassa nämä vastaukset esiintyivät hyvin saman tyyllisinä. Myös näissä kuvattiin mielekästä ja vaihtelevaa työnkuvaa, jossa pääsee kehittämään osaamistaan ja hyödyntämään aiemmin oppimiaan taitoja. Näitä nuoria kiinnostaa erityisesti työpaikat, joissa pääsee tekemään monipuolista työtä ja mahdollisesti auttamaan muita ihmisiä. He ilmaisivat vastauksissaan myös kiinnostusta yrittäjyyttä kohtaan, mutta toivovat myös työltään pysyvyyttä ja samalla haastavuutta. Heillä on rohkea asenne uuden oppimiseen ja uusien asioiden kokeilemiseen ja vastauksissaan he jäsentävät taitavasti sitä, mitä he osaavat sekä sitä, mitä he haluaisivat, ja näiden välillä on selvä yhteys eikä kohtuuttoman epärealistisia toiveita.

5.6.3. Työ vahvuuksien ja harrastuneisuuden välineenä

Tämä on hieman samankaltainen kuin edellinen työelämäorientaatio. Näiden nuorten vastauksissa kuitenkin korostui vielä enemmän se, mitä he todella haluavat tehdä ja mistä he nauttivat. Etenkin kesätyöteeman vastauksissa näitä vastauksia ilmeni, ja niistä oli huomattavissa se, että he eivät välttämättä eritelleet minkäänlaista työsuhteen pituutta tai palkkatoivetta, vaan he toivovat vain pääsevänsä viettämään aikaa itselle mielekkäiden asioiden tai omien harrastustensa parissa. He myös listasivat omia vahvuuksiaan taitavasti ja tunnistivat laajasti myös sitä, millaisia taitoja ja vahvuuksia harrastuksista on kertynyt. Esimerkiksi ratsastustallilla kesätyöstä haaveilevat ovat hyvä esimerkki tästä työelämäorientaatiosta; näissä vastauksissa ei esiintynyt palkkatoivetta kertaakaan, vaan he kertoivat, mitä yleensäkin tallilla tekevät. Kesätyö nähdään hienona mahdollisuutena yhdistää oma harrastus kesätyöhön, mutta työn tekeminen välttämättä ole näissä se prioriteetti, vaan omien vahvuuksien ja harrastuneisuuden hyödyntäminen.

Samat vastaukset eivät toistuneet kuitenkaan enää tulevaisuuden työn teemassa, vaan näillä vastaajilla on kuitenkin erilaisia odotuksia tulevaisuuden työltä, eikä samanlaista haaveilua työn ja harrastuksen yhdistämisestä ilmene näissä myöhemmissä vastauksissa juuri ollenkaan. Omien vahvuuksien hyödyntäminen nähdään kuitenkin avainasemassa työn mielekkyyden kannalta, ja omien mielenkiinnonkohteiden parissa työskentely on edelleen tärkeää, vaikkakaan työnkuva ei näyttäydy yhtä selkeänä enää tulevaisuuden työtä pohdittaessa. Nämä nuoret tunnistavat myös laajasti työelämässä tarvittavia taitoja ja refleктоivat taitavasti myös omia vahvuuksiaan erityisesti suhteessa siihen, mitä he tulevaisuuden työltään odottavat ja toivovat. He haluavat työssään päästä toteuttamaan itseään ja osoittamaan tätä osaamistaan. Nämä nuoret eivät ole ehkä edellisen työelämäorientaation tavoin yhtä avoimia ja rohkeita, vaan he tunnistavat oman osaamisensa ja mieltymyksensä ja haluavat ennemmin sijoittua toteuttamaan näitä.

6 POHDINTA JA YHTEENVETO

Tässä tutkimuksen viimeisessä luvussa esittelen aineistosta tekemiäni tulkintoja ja huomioita ja peilaan niitä aiemmin esittelemääni tietoon työelämästä ja nuorten asenteista. Aluksi tarkastelen tutkimuksen tuloksia suhteessa tutkimustehtävään. Toisessa alaluvussa nostan esiin pedagogisen näkökulman tuloksiin ja viimeisenä pohdin tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä seikkoja ja vielä lopuksi käsittelen tutkimuksen loppupäätelmiä sekä jatkotutkimusideoita.

6.1. Nuoret ja työnteko

Tässä luvussa peilaan aineistoani suhteessa tutkimustehtävään. Tarkoitukseni oli tutkimukseni avulla saavuttaa tietoa siitä, millaisena tulevaisuuden työelämä nuorille näyttäytyy ja erityisesti siitä, millaisia taitoja nuoret ajattelevat ja kokevat, että työelämässä tarvitsevat. Kvalitatiivisen tutkimuksen avulla pyrin pääsemään ”pintaa syvemmälle” ja saavuttamaan syvempää

ymmärrystä siitä, minkälaisia ajatuksia nuorilla on tähän teemaan liittyen ja kuinka he tarttuvat tällaiseen tulevaisuuden pohdintaan tämän kaltaisen kirjoitustehtävän kautta.

Ensimmäinen havaintoni on, että onnistuin myös tällä aineistonkeruumenetelmällä saamaan kohtalaisen hyvän ja kattavan aineiston, vaikka haastattelu olisi ollut ehdottomasti tarkoituksenmukaisempi menetelmä. Työelämän pohtiminen synnytti pääasiassa toiveikkaalta, innostuneelta ja asialliselta kuulostavaa pohdintaa. Vaikka vastaukset olivat kovin eri tasoisia, onnistuin kuitenkin saamaan syvällistäkin pohdintaa sisältäviä vastauksia. Toki tässä vaiheessa on hyvä huomauttaa, että iso osa vastauksista oli muutaman lauseen tai jopa muutaman sanan mittaisia, mutta tiiviitkin vastaukset sisälsivät kuitenkin aiheeseen liittyvää pohdintaa, eikä asiattomia hupivastauksia ollut kuin muutamia. Aineisto oli kokonaisuudessaan melko laaja, 69 vastausta jokaiseen kysymykseen. Pidän tätä sopivana määränä, sillä joukkoon mahtui niin erilaisia vastauksia. Vähempi määrä vastauksia olisi voinut johtaa siihen, ettei aineistosta voi tehdä luotettavia johtopäätöksiä, mutta suurempi aineisto taas olisi vaatinut erilaisen lähestymistavan.

Mielestäni sain aineiston kautta kattavan kuvauksen siitä, minkälaisia arvoja, asenteita ja odotuksia tämän tutkimuskoulun nuorilla on työelämää kohtaan ja miten he kuvailevat omaa sijoittumistaan siihen. Penttinen, Skaniakos, Lairio ja Ukkonen (2011) esittävät, että tällainen osaaminen kuvaa työllistymisvalmiuksia, joihin voidaan katsoa liittyvän muun muassa kyvyn tunnistaa omaa osaamista vastaavia työtehtäviä sekä kyvyn nähdä työllistymisen mahdollisuudet vallitsevilla työmarkkinoilla. Kesätyötä pohtiessaan nuoret osasivat hyvin kuvata sitä työmahdollisuuksien kenttää, joka heille on siinä elämäntilanteessa avoin. 9.-luokkalaisille työmahdollisuudet ovat rajalliset, sillä he ovat iältään nuoria ja koulutustasoltaan vasta peruskoulun päättäviä, eikä alakohtaista osaamista ole vielä ehtinyt juuri kertyä. 15-19-vuotiailla nuorilla työllistyminen painottuu usein kesä- ja sesonkityöhön (Alatalo, Mähönen & Räisänen 2017, 7). Tämän nuoret tiedostavat aineiston perusteella hyvin, sillä he sijoittavat itsensä vastauksien perusteella juuri sellaisiin työtehtäviin, joissa ei vielä vaadita esimerkiksi koulutusta tai täysikäisyyttä, kuten esimerkiksi kauppaan ja jäätelökioskille. Vastauksista ei käynyt ilmi

”mahdottomia toiveita”, eli kukaan ei kuvaillut sellaista työtehtävää, joka ei olisi ollut realistinen. Osa vastaajista reflektoi myös taitavasti omia kiinnostuksen kohteitaan ja jopa tulevaisuuden suunnitelmiaan kuvatessaan, että haluaisi hakeutua sellaiseen kesätyöhön, joka tukee tulevia koulutus- ja uravalintoja. Tämä näkyi erityisesti rakennus-, auto-, ja tekniikan alalle hakeutuvien nuorten vastauksissa, joissa nuoret kuvasivat, että kesätyö tällä alalla olisi mielekäs oman kiinnostuksen sekä tulevaisuuden hyödyn kannalta.

Huomasin aineistosta, että nuoret tunnistavat yleisesti melko hyvin erilaisia työelämässä vaadittavia taitoja ja piirteitä. Vastaukset tuottivat laajan kattauksen erilaisia taitoja, jotka nuoret yhdistivät mieleisiinsä työpaikkoihin ja työtehtäviin. Sosiaaliset ja vuorovaikutukselliset taidot nousivat selkeästi keskiöön, ja nuoret ovatkin selvästi vastausten perusteella sisäistäneet sen, että työelämä vaatii heiltä esimerkiksi erinomaisia ryhmätyöskentelytaitoja, kykyä tulla erilaisten ihmisten kanssa toimeen sekä taitoa neuvotella kompromisseja. Nämä sosiaaliset taidot yhdistettiin lähes kaikkiin vastauksissa ilmenneihin töihin, vähemmistönä hyvin itsenäisesti tehtävät työt. Myös joustavuus, kärsivällisyys, pitkäjänteisyys ja sinnikkyys esiintyivät vastauksissa usein, ja osa vastaajista kokikin, että on näitä taitoja päässyt jo koulupolullaan ja harrastuksissaan kehittämään. Vaikka yleisessä keskustelussa korostuu se, miten nuorilla on utopistiset odotukset työelämästä ja että he ovat työelämässä laiskoja, kärsimättömiä ja itsekeskeisiä ei keräämäni aineisto tue näitä väittämiä. Toki aineistossani on kyse nuorten esittämistä ajatuksista, ei siitä, miten he todellisuudessa toimivat työelämässä. Päinvastoin, aineistoni osoittaa, että nuorilla on selkeä käsitys siitä, mitä he odottavat työelämältä ja mitä työelämä odottaa heiltä, vaikka kosketuspintaa työelämään on mahdollisesti vasta TET-jakson verran. Vaikka toisen teeman vastausten mukaan enemmistö vastaajista toivoi itselleen mukavaa, mielekästä ja monipuolista työnkuvaa, he samalla ymmärtävät, että heiltä odotetaan korkeaa osaamista, kykyä joustaa ja toimia tuottavana osana tiimiä.

Suuri osa näistä vastaajien kuvaamista taidoista on esitettyä esimerkiksi perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2014). Hietanen ja Kesälahti (2015) toteavat, että opettajilla on merkittävä rooli yrittäjyyskasvatuksen edistämässä ja tämä vaatiikin opettajilta erityistä

osaamista. Se, mitä tutkimustulokseni osoittavat, on mielestäni tulkittavissa siten, että nuoret ovat jo koulussa ja vapaa-ajallaan saaneet käsityksen siitä, millaisena työelämä heille näyttää.

6.2. Yrittäjyys- ja työelämätaidot opetuksessa ja ohjauksessa

Aineistoni perusteella voin todeta, 9.-luokkalaisille on jo kehittynyt käsitys siitä, millaisia taitoja ja piirteitä he pääsevät tai joutuvat käyttämään työssään, ja millaisia asioita heidän tulee vielä itsessään kehittää, jotta tulevat pärjäämään työelämässä paremmin ja kiinnittymään työelämään. Tämä tarkoittaa mielestäni sitä, että opettajien ja ohjaajien rooli olisi tässä vaiheessa keskittyä pedagogisissa ratkaisuissaan siihen, kuinka näitä tunnistettuja taitoja päästäisiin harjoittelemaan ja kehittämään, jotta nuoret saisivat itsetuntoa kehittäviä onnistumisen kokemuksia. Draycott ja Rae (2011) peräänkuuluttavat muun muassa luovan toiminnan, kokeilevan oppimisen, riskinoton sekä epävarmuuden ja epäonnistumisen harjoittamisen merkitystä nuorten koulutuksessa ja opetuksessa. Kyrön ja Carrierin (2005) mukaan yrittäjämäisen oppimisen lähtökohtana on erityisesti oppilaiden oma aktiivisuus sekä se, että he asettavat itselleen tavoitteita ja suunnittelevat, kuinka nämä tavoitteet voidaan saavuttaa.

Pyrin tutkimukseni avulla vastaamaan myös siihen, millaista tukea ohjauksella voitaisiin saavuttaa nuorten työelämään siirtymisessä. Korostaisin ohjauksessa erityisesti sellaisia teemoja kuten itsetuntemus, oma osaaminen ja vahvuudet, osallistuminen sekä tunnesäätelytaidot. Kuten Nuorisobarometrien tulokset osoittavat, nuorilla on kasvava huoli siitä, että kuinka oma osaaminen ja jaksaminen vastaa työelämän tarpeisiin ja vaatimukseen (Nuorisobarometrit 2001, 2002, 2004, 2016, 2019). Kun näiden teemojen ympärillä Kun näiden teemojen ympärillä käytäisiin reflektointia keskustelua, oppilaiden innostuneisuus ja kyky osallistua työelämään ja yrittäjyyteen liittyvien oppimisprosessien suunnitteluunkin todennäköisesti kasvaisi (Hietanen & Kesälahti 2015). Kun oppilas tuntee itsensä, tunnistaa osaamisensa ja asettaa toiminnalleen selkeitä tavoitteita ja sijoittaa tulevaisuuteen mieltymyksiensä mukaisia toiveita, hahmottuu

kokonaiskuva omasta kyvykkyydestä ja omista mieltymyksistä. Koska opetuksessa itsenäisen toiminnan reflektointi voi jäädä ryhmätoiminnan varjoon, olisi ohjauksessa mielestäni hyvä ottaa riittävästi aikaa tälle henkilökohtaisen prosessin reflektoinnille ja minäpystyvyykokemusten luomiselle.

6.3. Tutkimuksen kulku ja jatkotutkimusehdotukset

Kvalitatiivisen tutkimukseni tavoitteeni oli saavuttaa tietoa siitä, kuinka nuoret 9.-luokkalaiset suhtautuvat tulevaisuuden työelämään ja työelämässä vaadittaviin taitoihin ja millaisia taitoja he jo itsessään tunnistavat. Keräsin aineistoni sähköisesti hyödyntäen neljää erilaista kirjoitelmatehtävänantoa, joista ensimmäisessä pyydettiin kuvailemaan mieltymyksiä kesätyötä ajatellen ja toisessa tulevaisuuden työpaikkaa ajatellen. Kuten olen jo aiemmin todennut, olisin luultavasti saavuttanut syvällisempiä tuloksia tarkoituksenmukaisemmalla aineistonkeruumenetelmällä. Koska aineistoni oli nyt kirjoitelmamuuotoinen ja vastaukset kovin eri tasoisia, jäi mielestäni sisällönanalyysi tässä tutkimuksessa melko pinnalliseksi, ja sain tällä menetelmällä mielestäni lähinnä yleistasolla tulkittavan aineiston. Haastattelujen avulla olisin voinut päästä käsiksi paljon yksityiskohtaisempaan pohdintaan ja löytää merkityksiä vastausten takaa ja keskittyä yksittäisiin diskursseihin enemmän (Tuomi & Sarajärvi, 2002). Kuvaisin kuitenkin, että aineistoni on kokonaisuudessaan luotettava, sillä aineisto on laaja ja sen sisään mahtuu erilaisia vastauksia, joista kuitenkin selkeästi enemmistö on tarkoituksenmukaisia ja tehtävänantoihin vastanneita. Tämän tasoiseen tarkasteluun aineisto oli mielestäni riittävä ja sopivan kokoinen.

Tutkimuksen kulku eteni mielestäni johdonmukaisessa järjestyksessä, eikä tutkimuksen eri vaiheissa ilmennyt mainittavia ongelmia. Ajatukseni tutkimuksen edetessä oli koko ajan selkeä, ja tutkimuksen tekeminen eteni suunnitelman mukaan lukuun ottamatta aineistonkeruumenetelmän muuttumista. Olisin voinut aikaisemmin ottaa huomioon yhteistyön

tutkimuskoulun yhteyshenkilöiden kanssa ja esitellä tutkimustani ja sen tarkoituksia laajemmin, mutta yhteistyö sujui kuitenkin tutkimukseni osalta hyvin.

Aineistoani voi siis tulkita hyvin yleisellä tasolla, eikä tämän kokoisesta aineistosta voi tehdä vielä kovin yleistäviä havaintoja. Aineisto on kerätty ainoastaan yhdestä koulusta, joten vertailua tulisi tehdä erilaisten muiden tekijöiden osilta, jotta voitaisiin puhua jo yleistettävämmissä tuloksista. Aineiston syvemmissä analyysissä voisi ottaa huomioon esimerkiksi sukupuolten välisiä eroja ja syventyä enemmän eri aloista kiinnostuneiden nuorten vastausten välisiin eroihin ja yhtäläisyyksiin. Jatkotutkimusta ajatellen voisi esimerkiksi tutkia myös maakuntakohtaisia eroja sekä lukioon ja ammatilliseen koulutukseen suuntaavien nuorten vastausten eroja. Tämän tutkimuksen tarkoitus ei kuitenkaan ollut vertailla näitä, vaan tutkia sitä, miten ja mitä tämän kokoinen tutkimusryhmä vastaa. Jatkotutkimuksessa voitaisiin myös hyödyntää ensisijaisesti suunnittelemaani ryhmähaastattelua aineistonkeruumenetelmänä tai tehdä pitkittäistutkimusta seuraten, miten sama ryhmä vastaa toisen asteen koulutuksen loppuvaiheessa ja sitä kautta seurata, miten nämä ajatukset muuttuvat lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen aikana. Myös useammasta näkökulmasta tarkastelu voisi olla tulevaisuudessa hyödyllistä, sillä tässä tutkimuksessa keskityttiin erityisesti nuorten omiin näkemyksiin ja kokemuksiin, vaikka lähtökohtana tutkimuksen tarpeelle oli nimenomaan työnantajat. Aihetta on jo alettu tarkastelemaan globaalillakin tasolla opetuksen näkökulmasta, mutta erityisesti nuoria palkkaavien työnantajien kokemuksista olisi mielenkiintoista saada tulevaisuudessa tutkimustietoa.

6.4. Yhteenveto

Yhteenvetona voin lyhyesti todeta, että tutkimukseni tulokset peilaavat aiempia Nuorisobarometrien tuloksia sekä yrittäjyysasenteiden tutkimusten tuloksia. Nuoret ovat oman

tutkimukseni perusteella toiveikkaita ja innostuneita tulevaa työelämää kohtaan ja osaavat mielikuvissaan sijoittaa itsensä aktiivisina tekijöinä osaksi työelämän rattaita. Osa nuorista vastaajista reflektoi taitavastikin omaa suhdettaan työelämään ja rooliaan työntekijänä suhteessa omaan osaamiseen ja mielenkiinnon kohteisiin, osa nuorista taas hieman heikommin. Pääasiassa nuoret tunnistavat kuitenkin työelämässä niitä elementtejä, jotka itseä miellyttävät, ja tietävät millaisia vaatimuksia työelämä siltä osin asettaa. Työnantajien kovaääninen julistus siitä, että nuorisolla ei ole tarvittavia työelämätaitoja, on siis aavistuksen ristiriidassa tutkimustulosteni kanssa. Voi toki hyvin olla, että peruskoulun valmiudet opettaa näitä työelämätaitoja eivät vielä ole riittävät, vaan vaikka ne ovatkin oppilailla hyvin tiedossa, he eivät ehkä osaa vielä tuoda tätä tietotaitoa käytäntöön. Työnantajille voisin kuitenkin todeta, että kannustava ja rohkaiseva ote varmasti toisi nuoresta työvoimasta esiin tämän osaavan ja ymmärtävän puolen, joka heistä tutkimuksessani paljastui. Koulussa tapahtuvalla ohjauksella voidaan tukea näiden taitojen tunnistamista ja kehittymistä, ja sen rooli tulevaisuudessa on mitä luultavimmin yhä tärkeämpi. Nuorilla on siis jo hyvin kehittynyt ymmärrys siitä, mitä työelämä heiltä vaatii ja mitä heidän oma osaamisensa voi työelämään tuoda, mutta tämä ymmärrys ja osaaminen saisi tulevaisuudessa näkyä myös käytännön tekemisessä työpaikoilla.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. (2012). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino. Tampere.
- Alatalo, J. Mähönen, E. Räisänen, H. 2017. Nuorten ja nuorten aikuisten työelämä ja sen ulkopuolisuus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 76/2017. Helsinki.
- Berghäll, E. Honkatukia, J. 2017. Ammattirakenteen muutoksen kansantaloudelliset vaikutukset. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 19/2017. Helsinki.
- Draycott, M. Rae, D. 2011. Enterprise education in schools and the role of competency frameworks. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research* 17 (2). s.127-145.
- Eskola, J. Lähti, J. Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Toim. Valli, R. PS-Kustannus. Jyväskylä. s. 27-30.
- Haikkola, L., Myllyniemi, S. & Alakärppä, O. 2020. Hyvää työtä!: Nuorisobarometri 2019. Valtion nuorisoneuvosto. Helsinki.
- Henderson, R. & Robertson, M. (2000). Who wants to be an entrepreneur? Young adult attitudes to entrepreneurship as a career. *Career Development International*, 5(6), 279–287.
- Hietanen, L. Kesälahti, E. 2015. Mistä alkaisin? Miten kehittäisin? Käsikirja yrittäjyys- ja työelämätaitojen harjoitteluksi peruskoulussa ja lukiossa. Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Rovaniemi.
- Hirsjärvi, S. Hurme, H. 2014. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. *Gaudeamus*. Helsinki. s. 17- 19
- Huttula, Tapio. 2017. Työn muuttuessa oppimisesta tulee työtä. Teoksessa Suoranta, A., Leinikki, S., & Aaltonen, J. 2018. *Rapautuvan palkkatyön yhteiskunta : mikä on työn ja toimeentulon tulevaisuus?*. Vastapaino. Helsinki.
- Korhonen, M. 2012. Yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä kaikille? Uusliberastinen hallinta, koulutettavuus ja sosiaaliset erot peruskoulun yrittäjyyskasvatuksessa. *Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Education, Humanities and Theology*, no 29. Itä-Suomen yliopisto. s. 22-23

- Korhonen M. Komulainen K. Rätty H. Mattanen J. Hirva L. Do ‘good students’ make better entrepreneurs than ‘bad learners’? Ninth-grade pupils’ perceptions of entrepreneurial abilities within the school’s discursive practices. *European Educational Research Journal*. 2016;15(2):175-192.
- Kyrö, P. & Carrier, C. (2005). Entrepreneurial learning in universities. *Bridges across borders*. Teoksessa: Kyrö, P. & Carrier, C. Toim. *The dynamics of learning entrepreneurship in a cross-cultural university context*. s. 14–43. Tampereen yliopisto.
- Löfgren, Maria. 2017. Työmarkkinoiden dynamiikka muuttuu – Ammatihdistysliikkeen on turvattava hyvä työelämä. Teoksessa Suoranta, A., Leinikki, S., & Aaltonen, J. 2018. *Rapautuvan palkkatyön yhteiskunta : mikä on työn ja toimeentulon tulevaisuus?*. Vastapaino. Helsinki.
- McLeod, J. 2001. *Qualitative research in Counselling and Psychotherapy*.. SAGE. London.
- Myllyniemi, S. & Aapola-Kari, S. 2017. *Katse tulevaisuudessa*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki.
- Nedelkoska, Ljubica & Quintini, Glenda (2018) *Automation, skills use and training*. OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 202. OECD Publishing. Paris.
- Ollila, A. (2008). *Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit*. Acta Universitatis Lapponiensis 141. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Penttinen, L., Skaniakos, T., Lairio, M. & Ukkonen, J. 2011. Korkeakouluopiskelun pedagoginen työelämähorisontti. Miten työelämäorientaatiota voidaan tukea koulutuksen aikana? *Aikuiskasvatus* 33 (2), 99-110.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. s. 23-24
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf (Luettu 13.11.2019)
- Potter, J., & Wetherell, M. 1987. *Discourse and social psychology : beyond attitudes and behaviour* . Sage.
- Pyöriä, P., & Anttila, T. 2017. *Työelämän myytit ja todellisuus*. Gaudeamus. Tampere.
- Ristimäki, K. *Yrittäjyyskasvatus*. 2004. Yrityssanoma oy. Hamina.
- Saarela, P. (2001). *Nuorisobarometri 2001*. [Opetusministeriö], nuorisoasiain neuvottelukunta. Helsinki.
- Saarela, P. (2002). *Nuorisobarometri 2002*. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Helsinki.

Suoranta, A., Leinikki, S., & Aaltonen, J. 2018. Rapautuvan palkkatyön yhteiskunta : mikä on työn ja toimeentulon tulevaisuus?. Vastapaino. Helsinki.

Tuomi, J. Sarajärvi, A. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 2002. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. Teoksessa Tutkijan eettiset valinnat. Toim. Karjalainen, S., Launis, V., Pelkonen, R. & Pietarinen, J. Gaudeamus. Helsinki. s 384-394.

Wilska, T. 2004. Oman elämänsä yrittäjät? Opetusministeriö .Nuorisotutkimusverkosto : Nuorisoasiain neuvottelukunta. Helsinki.

Nuoret ja työelämä. Pohjanmaan kauppakamarin selvitys. 2020.

<https://www.ostro.chamber.fi/wp-content/uploads/2020/03/Nuoret-ja-ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4-2020.pdf> (Luettu 12.04.2021)

Tietoanuorista.com. 2016. <https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/> (Luettu 15.03.2021)

Toimihenkilökeskusjärjestö STTK. 2021. <https://www.sttk.fi/kehittyva-tyoelama/> (Luettu 09.04.2021)

<https://yle.fi/uutiset/3-11158277> (Luettu 12.04.2021)

<https://yle.fi/uutiset/3-11121672> (Luettu 12.04.2021)

LIITTEET

Liite 1. - Tehtävänanto Google Forms –lomakkeella

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSccecIYIPDV5jSi8gQO_DGW157KyNiKNVIjtmnxL4DLh-OUjg/viewform?usp=sf_link

Tervetuloa vastaamaan tutkimukseen ja miettimään tulevaisuuden työelämääsi!

Hei 9.-luokkalainen,

olen Anni Hirvonen ja opiskelen Itä-Suomen yliopistossa kasvatustieteen maisteriksi. Kerään aineistoa pro gradu -tutkielmaani varten. Tutkimuksessani selvitän, millaisia ajatuksia 9.-luokkalaisilla oppilailla on tulevaisuuden työelämää ja työelämätaitoja kohtaan.

Pyydän sinua osallistumaan tähän tutkimukseen ja vastaamaan ohjeiden mukaisesti. Vastaa kysymyksiin todenmukaisesti ja mahdollisimman tarkasti ja kuvailevasti. Ranskalaisia viivoja ei saa käyttää, vastaukset pyydetään kirjoitelman muodossa. Voit käyttää vastauksissasi tehtävänannossa esitettyjä apukysymyksiä. Luethan tehtävänannot tarkasti. Kaikkiin kysymyksiin pitää vastata.

Aineisto kerätään anonymisti, ainoana tunnistetietona pyydetään kertomaan sukupuoli. Vastauksista voidaan käyttää katkelmia tutkimuksessa, mutta sinua ei voi tunnistaa vastauksista mitenkään. Olethan lukenut tutkimustiedotteen ja tietosuojaselosteen? Löydät tiedotteen tästä linkistä:

https://studentuef-my.sharepoint.com/:b:/g/personal/annihir_uef_fi/EfHzMnolmLlPg5w6lrnK_WsBpG4JdgrA3gQ8TR9dEqjW0w?e=oeS8Ho

Ja tietosuojalomakkeen tästä:

https://studentuef-my.sharepoint.com/:b:/g/personal/annihir_uef_fi/ERlMG4N3iNNHuIY0A7d71gcBmi5dTMwRalBtCRY0VcqbcA?e=QMYwT5

MITÄ TAITOJA TARVITAAN JA OPITAAN KESÄTÖISSÄ?

Tässä osiossa pyydän sinua vastaamaan kahteen kysymykseen, jotka johdattelevat sinua ajattelemaan kesätöitä ja niissä vaadittavia taitoja. Lue kysymykset tarkasti ja kokonaan, jonka jälkeen vastaa molempiin kirjoitelmamuodossa. Älä käytä ranskalaisia viivoja vastauksessasi. Yritä kuvailla ajatuksiasi mahdollisimman laajasti. Saat käyttää vastauksissasi mielikuvitusta, kysymyksiin ei ole oikeita vastauksia. Tehtävänannoissa on annettu muutamia apukysymyksiä vastauksiesi tueksi, mutta sinun ei ole pakko käyttää niitä, vaan voit kirjoittaa ihan vapaasti.

Tämä on myös sinulle hyvää harjoitusta - ehkä tämän tehtävän avulla voit löytää uusia ajatuksia tulevaan kesätyöhakuun tai löydät itsestäsi uusia puolia ja vahvuuksia!

1. Kuvittele itsesi ensi kesänä sinulle mieluisimpaan kesätyöhön. Miksi hait juuri siihen? Miksi se sinua kiinnostaa? Millainen se on? Mitä siellä pääset tekemään? Työskenteletkö yksin vai ryhmässä? Olisitko mieluummin töissä koko kesän, jotta ehtisit tienaamaan enemmän, vai vaan osan kesästä, jotta ehdit myös lomailla?
2. Mieti nyt, millaisia taitoja kuvaamassasi kesätyössä tarvitset. Löydät näitä taitoja tarkastelemalla omaa elämääsi. Mitä kesätyössä tarpeellisia taitoja olet jo oppinut esimerkiksi koulussa, harrastuksissa tai TET-harjoittelussa? Mitä sinun pitäisi ehkä vielä harjoitella, jotta pääsisit varmasti kuvaamaasi kesätyöhön? Mitä taitoja nostaisit esiin työhakemuksessasi? Mitkä ovat sinun vahvuuksiasi, missä sinä olet hyvä?

KATSE TULEVAISUUTEEN - UNELMIEN TYÖTEHTÄVÄT

Tässä tehtävässä pyydän sinua kuvittelemaan hiukan pidemmälle - kauas tulevaisuuteen. Tehtävään vastataan samalla tavalla kuin edellisiin, kirjoitelman muodossa, mahdollisimman paljon kuvaillen. Voit jälleen käyttää annettuja apukysymyksiä kirjoitelmasi tukena. Saat tässäkin kysymyksessä käyttää mielikuvitustasi, mutta pysy asiallisena ja vastaa todenmukaisesti.

Taitojen tunnistaminen tässä tehtävässä voi olla haastavaa. Voit palata myös edelliseen kysymykseen katsomaan, millaisia taitoja jo aiemmin löysit omasta elämästäsi. Jos taitoja ei meinaa löytyä, voit lähestyä kysymystä miettimällä erilaisia adjektiiveja - työssä täytyy olla esimerkiksi määrätietoinen, tuloshakuinen tai empaattinen. Ehkä se vaatii tietotaitoa esimerkiksi kemiassa, psykologiassa tai historiassa?

1. Kuvaile nyt, millainen olisi unelmiesi työpäivä tai työviikko tulevaisuudessa. Millaisia työtehtäviä työhösi sisältyy? Missä teet työtäsi? Mitä työvälineitä tarvitset? Millainen on työaikasi? Työskenteletkö kenties työntekijänä, johtajana tai ehkä yrittäjänä? Jos tiedät jo haaveammattisi, voit kertoa myös siitä. Sinun ei tarvitse tietää ammattinimikettä tai työpaikkaa, mutta kuvaile kuitenkin unelmiesi työtehtäviä ja työn sisältöjä mahdollisimman paljon.
2. Mieti nyt äskeistä vastaustasi. Millaisia taitoja uskot, että kyseisessä työssä tarvitsisit? Miksi? Kirjaa muutama taito, joita arvelet unelmien työssäsi tarvitsevasi. Vaatiiko se esimerkiksi luovuutta, hyvää tietotekniikan hallintaa tai laajaa kielitaitoa? Onko sinulla jo näitä taitoja? Missä tai miten voisit kehittää näitä taitoja?

